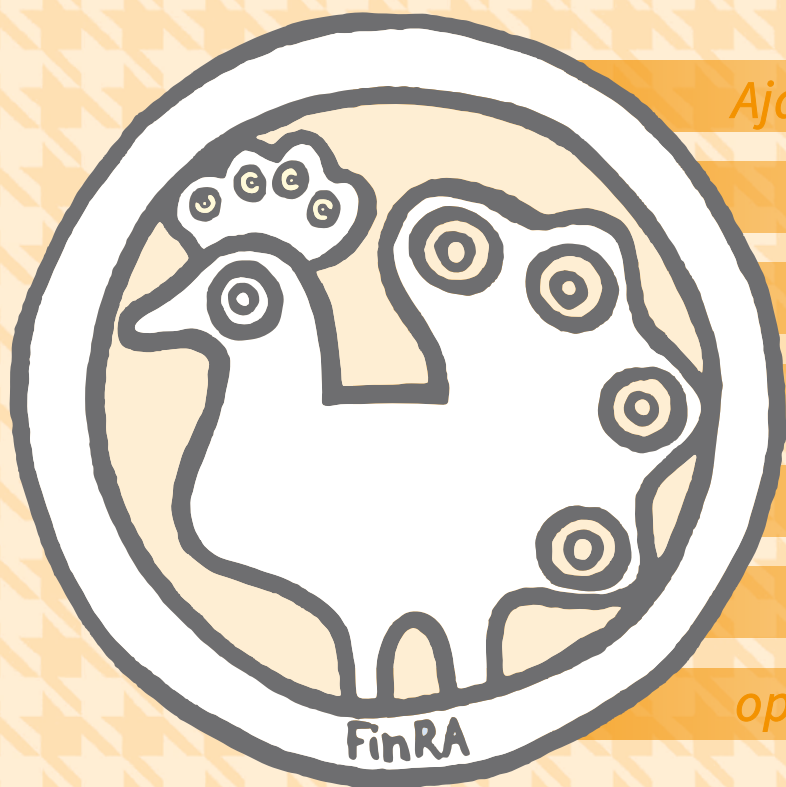

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

*Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytänteistä.*

Finnish Reading Association • 1/2023

Tässä numerossa mm.:

Opettajat kertovat lukemis- ja kirjoittamiskäytänteistään

Kouluvierailut kirjailijoiden silmin

Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Kielivirta-hanke esittelee kieliluokkien toiminnan kehittämistä

Kielikukko 1/2023

Vuoden ensimmäinen lehti tarjoaa monipuolista luettavaa	1
Luovan kirjoittamisen yhteisöistä tukea opettajien ammatilliseen kehittymiseen	3
<i>Anne Martin</i>	
Mitä opettajat lukevat ja kirjoittavat vapaa-ajallaan ja työssään?	8
<i>Vuokko Kaartinen, Annakaisa Lehtonen ja Sari Sulkunen</i>	
Kirjallisuuskolmio: hyväksi koettu kirjallisuuden analyysimalli	17
<i>Hilkka Oksama-Valtonen</i>	
Sosiaalinen media maustaa lukuharrastusta	18
<i>Riikka Purola</i>	
Lukuilo herää elämyksiä jakamalla - kirjoista pitää puhua	20
<i>Kerttu Happonen</i>	
Kouluvierailulla kirjailija ja lukijat kohtaavat	22
<i>Jyri Paretskoi</i>	
Kadonneen luovuuden metsästys	24
<i>Katri Alatalo</i>	
Lukuviikko nostaa esiin erilaisia tapoja lukea	25
<i>Stiina Klockars</i>	
Hur läser vi egentligen? Och hur borde vi läsa?	26
<i>Jan Hellgren</i>	
Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus	28
<i>Carita Kiili ja Sari Sulkunen</i>	
Kielten virtaa Turussa jo yli puoli vuosikymmentä!	30
<i>Henrik Hurme ja Pikke Syrjä-Väisänen</i>	
Tukea oppimiseen erilaisin opetusjärjestelyin: Haastattelussa kolme perusopetuksessa toimivaa opettajaa kolmesta eri koulusta	37
<i>Ina Härmälä</i>	
Suorittavassa työssä tarvitaan ammatillista monilukutaitoa	44
<i>Sari Sulkunen</i>	

Vuoden ensimmäinen lehti tarjoaa monipuolista luettavaa

Vuosi 2023 on pyrähtänyt vauhtiin, ja vuoden ensimmäinen Kielikukko-lehti saapuu luettavakseen! Tässä lehdessä paneudumme siihen, mitä opettajat itse lukevat ja kirjoittavat. Meitä kiinnosti tietää, mitä opettajan tekstimaisemaan kuuluu vapaa-aikana ja työssä sekä kenen kanssa ja miten opettajat jakavat lukemaansa ja kirjoittamaansa.

Tähän aiheeseen meidät johdattaa Anne Martin, joka pohtii väitöskirjansa pohjalta luovan kirjoittamisen mahdollisuuksia opettajan ammatillisen kehittymisen eri puolien tukemisessa. Seuraavaksi pääsemme kurkistamaan eri koulu- ja luokka-asteilla työskentelevien opettajien lukijuuteen: Haastattelimme erilaisissa tehtävissä työskenteleviä tai työskennelleitä opettajia ja kyselimme heidän lukemisestaan ja kirjoittamisestaan. Voimme olla ylpeitä opettajistamme, jotka osallistuvat eri tavoin lukemalla ja kirjoittamalla myös oman ammatillisen osaamisensa kehittämiseen sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisäksi näemme, kuinka työn lukemis- ja kirjoittamiskäytänteissä on sekä kaikille opettajille yhteistä että opettajan tideonalaan liittyviä ominaispiirteitä.

Sosiaalinen media on tuonut uudenlaista yhteisöllisyyttä lukemiseen. Opettaja Riikka Purola kertoo, kuinka kirjagram-yhteisö on antanut lisää näkökulmia niin omaan lukuharrastukseen kuin opetukseenkin. Myös Kerttu Happonen pitää lukupäiväkirjaa Instagramissa. Hän pohtii tekstissään lukion kirjallisuuden opetusta ja sitä, miten tärkeää on keskustella opiskelijoiden kanssa kirjojen herättämistä tunteista.

“Sodassa, rakkaudessa ja lukemaan innostamisessa kaikki keinot ovat sallittuja”, toteaa

kirjailija Jyri Paretskoi. Hän pohtii tekstissään kouluvierailujen merkitystä lukemaan innostamisessa sekä myös sitä, millainen merkitys opilaiden kohtaamisella on kirjailijalle itselleen. Kirjailija ja äidinkielen opettaja Katri Alatalo taas on etsimässä kadonnutta luovuutta ja peräänkuuluttaa rauhaa pitkäjänteiselle luovalle työlle myös kouluissa.

Lukukeskus on mukana luomassa uusia toimintamalleja lukemiseen edistämiseen, ja kuten Jyri Paretskoi mainitsee, Lukukeskus myös välittää kirjailijavierailuja kouluun. Huhtikuussa Lukukeskus organisoii Lukuviikon, joka on yksi Suomen pitkäikäisimmistä lukutaitokampanjoista. Tänä vuonna sitä vietetään 17.–24.4. Stiina Klockars Lukukeskuksesta kertoo Lukuviikon tapahtumista.

Lehden loppupuolella siirrymme opettajan lukijuudesta muihin teemoihin. Tarjoamme monipuolista luettavaa, joka liittyy lukemisen ja kirjoittamisen monimuotoisuuteen, kielikasvatukseen sekä oppimisen tukeen liittyviin opetusjärjestelyihin.

Språktuppen-kolumnissa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen johtava arviointiasiantuntija Jan Hellgren korostaa, miten olennaista nykyisissä monimuotoisissa tekstimaailmoissa on osata lukea erilaisia tekstejä niihin soveltuvilla tavoilla. ELINET-verkoston julkilausumassa taas todetaan, että digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus. Verkostoa, sen toimintaa ja tavoitteita tekevät meille tutuiksi akatemitutkija Carita Kiili ja apulaisprofessori Sari Sulkunen.

Pikke Syrjä-Väisänen ja Henrik Hurme kuvaavat artikkelissaan Turun Kielivirta-hanketta,

jonka tavoitteena on kieliluokkien opetuksen ja toiminnan kehittäminen. Monipuolista toimintaa ja vauhdikasta menoa muun muassa Kielikarnevaaaleilla!

Ina Härmälä selvittää puolestaan haastattelujen avulla, millaisin järjestelyin kolmessa eri koulussa Turun seudulla on tuettu oppimista, miten on yhdistetty yleisopetusta ja erityisopetusta ja miten on parhaimillaan päädytty lukujuhlaan, kun kaikki luokan oppilaat ovat osanneet lukea.

Lopuksi siirrymme työelämään ja duunariammattien tekstitoimintaan. Tätä vähemmän

pohdittua näkökulmaa lukemiseen ja kirjoittamiseen avaa apulaisprofessori Sari Sulkunen artikkelissaan ammatillisesta monilukutaidosta. On tärkeää, että esimerkiksi rakennustyössä työntekijät tulevat itsekkin tietoisiksi työhönsä sisältyvästä monimuotoisesta kielenkäytöstä ja tekstitoiminnasta sekä osaamisestaan.

Antoisia lukuhetkiä lehden parissa!

*Vuokko Kaartinen,
Annakaisa Lehtonen
ja Sari Sulkunen*

FinRAn

sääntömääräinen kevätkokous

Lauantaina 22.4.2023 klo 13.00
Monikielinen kirjasto, Pasilan kirjastossa, Helsingissä
Kellosilta 9, pysäköinnin sisäänkäynti
Veturimiehenkadulta, 3. krs

Esillä sääntömääräiset asiat.
Lisäksi valitaan kaksi toiminnantarkastajien varajäsentä ja
kaksi johtokunnan varajäsentä.

Johtokunta

Anne Martin,

KT, yliopistonopettaja,
opettajankoulutuslaitos,
Jyväskylän yliopisto

Kuva: Piia Sipinen

Luovan kirjoittamisen yhteisöistä tukea opettajien ammatilliseen kehittymiseen

Artikkeli käsittelee opettajien ammatillisen kehittymisen tukemista luovan kirjoittamisen keinoin. Opettajan asiantuntijaksi kasvu ja ammatillista kehittymistä käsitellään kokonaisvaltaisena prosessina, johon kuuluvat paitsi luokkahuonepedagogiikka ja käytännön opettajan työ, myös identiteettityö ja hyvinvointi. Luovaa kirjoittamista lähestytään yhteisöllisestä näkökulmasta: Millaista tukea luovan kirjoittamisen yhteisöt voivat tarjota opettajille? Entä millaisia asioita tulisi huomioida, jos suunnittelee luovan kirjoittamisen yhteisöä opettajien ammatillisen kasvun tueksi? Artikkelin pohjautuu Anne Martinin (2021) väitöskirjatutkimukseen.

ASIASANAT: Luova kirjoittaminen, opettajan ammatillinen kehittyminen

Tässä artikkelissa tarkastelen opettajien ammatillista kehittymistä laajasti, en pelkästään esimerkiksi luokkahuonetoiminnan tai pedagogisen osaamisen kehittymisenä. Nojaan esimerkiksi integratiivisen pedagogiikan malliin, jonka mukaan opettajien ammatillinen kehittyminen voidaan nähdä kokonaisvaltaisena elämänmittaisena prosessina, johon nivoutuvat teoria- ja käytäntötieto, itsesäätytieto, sosiokulttuuriset tekijät sekä tunteet (Tynjälä, Virtanen, Klemola, Kostainen & Rasku-Puttonen 2016). Tunteiden merkitys opettajana kasvamiselle tunnustetaan tänä päivänä hyvin, ja myös identiteettityö on tärkeä osa opettajan ammatillista kehittymistä. Kirjoittamisen tiedetään olevan yksi tehokkaimpia ammatillisen kehittymisen välineitä muun muassa sen reflektiivisen luonteen vuoksi (Ortoleva, Bétrancourt & Billet 2016). Opettajien perustutkinto- ja täydennyskoulutuksessa on perinteisesti hyödynnetty erilaisia akateemisen kirjoittamisen muotoja esleistä oppimispäiväkirjoihin. Voiko luova kirjoittaminen, jota käytän tässä artikkelissa synonyymi-

na sanataiteelle, tuoda jotakin uutta ammatillisen kehittymisen tukemiseen?

Raottaakseni verhoja akateemisen tutkimuksen kulissemiin aloitan artikkelin pienellä omaelämäkerrallisella osalla, jossa kuvailen omaa ammatillista kehittymistäni luovan kirjoittamisen näkökulmasta.

Kirjoittajan ja opettajan kasvupolulla

Kirjoittava opettaja. Kirjoittamisen ohjaaja ja opettajankouluttaja. Kirjailija ja kasvatustieteilijä. Kirjoittajan ja kasvatustieteen asiantuntijan roolit ovat kumpikin elämässäni vahvoja ja tärkeitä. Vuosien ajan nämä kaksi roolia kulkivat omia reittejään, erillään toisistaan. Olin opettaja ja kasvatustieteilijä, työskentelin erilaisissa kasvatustieteen tutkimushankkeissa, joihin minut kulloinkin palkattiin. Samaan aikaan olin myös intohimoinen luovan kirjoittamisen harrastaja. Kirjoittajuus oli minussa kauan ennen opettajuutta: haaveilin kirjojen kirjoittamisesta jo päiväkotikäisenä. Kesti pitkään, että nämä kaksi roolia nivoutuivat toisiinsa.

Mahdollisuus yhdistää oma intohimo ja työ tarjoutui niihin aikoihin, kun olin alkanut harkita väitöskirjatutkijaksi ryhtymistä. Olin työskennellyt yliopistolla erinäisissä tehtävissä jo useamman vuoden ja toivoin voivani jatkaa uraani akateemisessa maailmassa opettajan koulutuksen parissa, mutta en halunnut lähteä tekemään väitöskirjaa, ellen keksisi itseäni aidosti motivoivaa aihetta. Niinpä päätin rohkaistua tutkimaan luovaa kirjoittamista keinona tukea opettajien ammatillista kehittämistä. Seuraavien vuosien ajan rakensin ymmärrystäni opettajuudesta, luovuudesta ja luovasta kirjoittamisesta. Huomasin, että luovaa kirjoittamista voi hyödyntää akateemisessa tutkimuksessa monin keinoin, eikä akateeminen kirjoittaminen sulje pois luovaa ilmaisua tai tarinallisia kerronnan muotoja. Väittelin tohtoriksi vuonna 2021 ja jatkoin työtäni opettajankouluttajana. Samoihin aikoihin viimeistelin esikoisromaaniani Kallioon maalattu laulu, joka julkaistiin kesällä 2022.

Tänä päivänä hyödynnän väitöskirjani oppeja omassa opetuksessani ja jatkan opettajankoulutuksen kehittämistä luovan kirjoitusilmaisun näkökulmasta kollegoideni kanssa. Pohdiskelen usein myös omaa kirjoittajuuttani suhteessa identiteettityöhöni ja elämäntarinaani. Omassa elämässäni luova kirjoittaminen tarjoaa minulle keinon etäännyttää itseäni arjesta, käsitellä tunteita ja tapahtumia, tarkastella elämääni eri näkökulmista ja luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. En suinkaan ole yksin sen kokemuksen kanssa, että luovalla kirjoittamisella voi olla iso rooli ihmisen kasvussa ja kehitymisessä.

Millaisia tarinoita muut kirjoittavat opettajat voisivat kertoa suhteestaan kirjoittamiseen ja kirjoittamiskokemuksistaan? Sitä lähdin selvittämään väitöskirjassani, jonka kontekstia avaen seuraavaksi.

Tutkimuksen kohteena opettajat luovan kirjoittamisen yhteisöissä

Väitöskirjani ensimmäiseen kahteen osatutkimukseen keräsin aineistoa pilotoimassani ja ohjaamassani luovan kirjoittamisen ryhmässä, joka oli suunnattu peruskoulun opettajille. Ryhmä kokoontui kuukauden–kahden välein yhden lukuvuoden ajan kirjoittamaan ja keskustelemaan kirjoittamisesta sekä kirjoittamisen opettamisesta. Ryhmässä korostui omaelämäkerrallisuus, vertaistuen merkitys ja rento ilmapiiri. Jokaisessa tapaamisessa kirjoitettiin monipuolisesti sekä lyhyitä harjoituksia että laajempia sanataidetekstejä, eri genreihin sukeltaen. Kirjoitustehtävät keskittyivät pääosin opettajuuteen, mutta antoivat mahdollisuuksia tarkastella omaa elämää myös laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Kolmannen osatutkimuksen aineiston keräsin opettajilta, jotka olivat suorittaneet kirjoittamisen perusopinnot avoimessa yliopistossa. Avoimen yliopiston perusopintokonaisuus pitää sisällään monia kursseja, joiden teemat vaihtelevat omaelämäkerrallisesta kirjoittamisesta fiktion ja tietokirjallisuuteen. Yhdistävänä tekijänä kursseilla on monipuoliset luovat kirjoittamisharjoitukset ja oman kirjoittajidentiteetin pohdinta. Opinnot mahdollistavat vertaiskohtaamiset ja kirjoittamisesta keskustelemisen muiden kanssa, mutta osan kursseista voi suorittaa itsenäisesti.

Tutkimusaineisto koostui sekä opettajien luovista kirjoitelmista että haastatteluaineistosta. Hyödynsin laadullisessa väitöskirjatutkimuksessani teemoittelua sekä kerronnallisia analyysimenetelmiä.

Väitöstutkimukseni osatutkimusten tulosten mukaan luovan kirjoittamisen yhteisöt voivat tukea opettajien ammatillista kehittymistä monin eri tavoin. Väitöskirjan yhteenvedossa koostin eri osatutkimusten tulokset synteesiin, jossa korostuivat 1) kirjoittajana ja opettajana

oppiminen ja kehittyminen, 2) identiteettityö ja omien tarinoiden kirjoittamisen merkitys ihmisenä kasvuun sekä 3) hyvinvointia tukevat palautuminen ja voimaantuminen. Käsittelen seuraavaksi edellä mainittuja kolmea tutkimukseni tulosten pääteemaa käymällä vuoropuhelua sekä aiemman tutkimuskirjallisuuden että oman tutkimukseni kanssa. Lopuksi pohdin kirjoittamisen sosiaalista ulottuvuutta ja sen vaikutusta opettajien kasvuun kirjoittamisen yhteisöissä.

Luovan kirjoittamisen yhteisö opettajan kasvun tukena

Opettajien suhdetta luovaan kirjoittamiseen on perusteltua tutkia jo siitäkin syystä, että kaikki opettajat ovat kielen ja kirjoittamisen opettajia riippumatta siitä, mitä oppiainetta tai ikätasoa he opettavat. Kirjoittaminen on nivoutunut kaikkiin koulun oppiaineisiin sekä laaja-alaisiin taitoihin. Opettajat, jotka harrastavat luovaa kirjoittamisilmaisua vapaa-ajallaan, esimerkiksi täydennyskoulutuksissa tai kirjoitusryhmissä, voivat olla rohkeampia kokeilemaan luovan kirjoittamisen keinoja omassa opetuksessaan (Cremin & Oliver 2017). Positiivinen suhde kirjoittamiseen ja mahdollisuus kokeilla monipuolisia luovia kirjoitusmenetelmiä voi sekä vahvistaa opettajien omaa kirjoittajaidentiteettiä että rohkaista heitä kirjoittamisen opettajina (Morgan & Pytash 2014). Omassa tutkimuksessani kävi ilmi, että luovan kirjoittamisen yhteisö tarjosi opettajille paljon inspiraatiota ja pedagogisia työkaluja omaan työhönsä. Tämän lisäksi kirjoittamisen yhteisöön osallistuminen mahdollisti oppilaan asemaan asettumisen, kun opettajat olivat itse ohjattavana ja tekivät erilaisia annettuja kirjoitusharjoituksia. Kun opettajat havaitsivat omalla kohdallaan luovan kirjoittamisen positiivisia vaikutuksia, motivoituivat he tukemaan myös omien oppilaidensa luovaa kirjoitusilmaisua.

Luova kirjoittaminen on omiaan tukemaan reflektiota, sillä se sallii meidän hyödyntää monipuolisesti oman elämämme ja kokemustemme aineksia ja auttaa meitä tarkastelemaan ja ilmaisemaan omia ja muiden tunteita esimerkiksi fiktion tai runouden keinoin. Tällöin perinteisen akateemisen kirjoittamisen säännöt eivät rajoita meitä. Esimerkiksi metaforat voivat auttaa kirjoittajaa ilmaisemaan vaikeita asioita, joita on hankala sanoittaa akateemisella kielellä tai täysin todellisuutta mukaillen. Luova ilmaisu voi vapauttaa opettajat käyttämään kieltä eri tavoin ja siten avata uusia näkökulmia heidän elämiinsä (ks. myös Elbaz-Luwisch & Pritzker 2010). Luova kirjoittaminen auttaa meitä kertomaan oman elämämme tarinoita monista eri näkökulmista ja rakentamaan siten ymmärrystä itsestämme. Väitöskirjatutkimukseni opettajien mukaan omien elämäkokemusten jäsentäminen ja tarkastelu sekä ajatusten ja tunteiden sanoittaminen tukivat heidän identiteettityötään ja kasvuaan sekä ihmisinä että opettajina. Luova kirjoittaminen toi välillä pinnalle tunteita ja kokemuksia, jotka eivät olleet positiivisia. Näiden vaikeiden asioiden käsittelyä pidettiin pääosin raskaana, mutta myös arvokkaana ja merkityksellisenä osana ihmisenä kasvamista.

Luovalla kirjoittamisella nähdään olevan terapeuttisia ja hyvinvointia tukevia vaikutuksia (esimerkiksi Hunt 2000; Kosonen 2015; Pennebaker & Chung), mikä voi tukea opettajien kokonaisvaltaista kasvua. Tämä näkyi myös omassa tutkimuksessani. Opettajat kuvailivat kirjoittamisen flow'ta, tilaa, jossa ajantaju saattoi hämärtyä, jossa tekstin tuottaminen oli vaivatonta ja jonka jälkeen olo saattoi olla virkistynyt tai nautinnollisen raukea. Flow'n kokemus voi vahvistaa hyvinvointia, tukea palautumista ja motivoida meitä kehittämään itseämme. Vaikka kirjoittaminen ei aina ollut yhtä helppoa eikä flow-tilaan

joka kirjoituskerralla välttämättä päässyt, saivat opettajat myös voimaantumisen kokemuksia uuden tekstin valmistuessa tai saadessaan positii- vista palautetta työstään.

Tutkimuksessani olin kiinnostunut myös siitä, miten kirjoittamisen yhteisöjen sosiaalinen puoli koettiin. Vaikka kirjoittaminen tekona on itsenäistä ja joidenkin mielestä yksinäistäkin puuhaa, nähdään kirjoittaminen tänä päivänä vuorovaikutteisena, sosiaalisena prosessina, joka alkaa jo ennen kirjoittamisen hetkeä ja jatkuu sen jälkeen: saamme vaikutteita sosiaa- lisista kokemuksistamme, saatamme usein kir- joittaa tekstiä ajatellen muita ihmisiä, esimer- kiksi potentiaalista lukijaa, ja kirjoittamisen jälkeen voimme jakaa ajatuksiamme tai tekste- jämme muiden kanssa (ks. Bolton 2011). Sosi- aaliset tekijät nousivat myös omassa tutkimuk- sessani merkityksellisiksi: opettajat kokivat ar- vokkaaksi sen, että he saivat jakaa ajatuksiaan kirjoittamisesta itsestään sekä sen nostamista ajatuksista ja tunteista vertaistensa kanssa. Kirjoittamisen yhteisöön kuuluminen tarjosi ajan ja paikan kirjoittamiselle ja loi positiivisia paineita tuottaa tekstiä. Myös ohjaajan roolia pidettiin tärkeänä.

Luovan kirjoittamisen yhteisöjä rakentamaan

Tutkimukseni pohjalta voidaan ehdottaa, että luova kirjoittaminen voi tukea opettajien amma- tillista kehittymistä kokonaisvaltaisesti, etenkin silloin, kun luovaan kirjoittamiseen liitetään sosiaalinen ulottuvuus. On kuitenkin huomi- oitava, että tutkimukseni on laadullinen, eikä pyri yleistyksiin vaan tutkitun ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen ja kuvailemiseen. Luova kirjoit- taminen ei välttämättä ole kaikille mieluisaa tai antoisaa, ja toisaalta sosiaalisen ulottuvuu- den merkityksellisyys on yksilökohtaista. Jotta opettajien kirjoittajaidentiteettiä ja myönteistä

suhdetta kirjoittamisen opettamiseen voitai- siin vahvistaa, tulisi heille tarjota mahdollisuus tutustua kirjoittamiseen monipuolisesti sekä opintojen aikana että täydennyskoulutukses- sa. Luova ilmaisu voi tarjota opettajille keinon ilmaista itseään ja tarkastella elämäänsä uusin keinoin, tuoden samalla näkyväksi kirjoittami- sen opettamisen moninaisuutta.

Mitä sitten tulisi ottaa huomioon, jos suun- nittelee erilaisia luovan kirjoittamisen toteutuk- sia opettajien ammatillisen kehittymisen tueksi? Pelkkä luova kirjoittaminen itsessään ei välttä- mättä tue opettajana kasvua, vaan olisi tärkeää suunnitella kirjoittamisen ryhmästä tai kurssista sellainen, jossa muun muassa tehtävänannot, ryhmän säännöt ja ilmapiiri sekä ohjaajan toi- minta tukevat tätä tavoitetta. Olen koonnut väi- töskirjaani taulukkomuodossa suosituksia, jois- sa huomioidaan ammatillisen kehittymisen osa- alueet integratiivisen pedagogiikan (mm. Tynjälä ym. 2016) mallia mukaillen (Martin 2021, 77– 78). Pohtimalla ryhmän tavoitteita ja asiantunti- juuden eri osa-alueita toteutusta suunnitellessa voidaan pyrkiä varmistamaan se, että luovan kirjoittamisen yhteisö tukee opettajien kasvua kokonaisvaltaisesti.

Sosiaalista ja kulttuurista tietoa ja osaa- mista voidaan tukea pohtimalla ryhmän sään- nöt, rakentamalla jaettua ymmärrystä ryhmän tavoitteista ja rooleista sekä kehittämällä toi- mintaa sellaiseksi, että se tukee yhteisöllistä ja luovaa ilmapiiriä. Opettajien asiantuntijuu- den teoreettista osaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi käsittelemällä tutkittua tietoa kir- joittamisesta prosessina, kirjoittamisen peda- gogiikasta ja kirjoittamiseen liittyvistä taiteili- jamyysteistä sekä perehtymälle eri genreihin ja metodeihin. Käytäntötietoa voidaan kartuttaa esimerkiksi soveltamalla teoreettista tietoa tosielämän tilanteisiin, jakamalla pedagogisia kirjoittamisvinkkejä ja kokemuksia kirjoittami-

sesta sekä harjoittelemalla kirjoittamista monipuolisin keinoin. Itsesäätelytietoa, joka pitää sisällään oman oppimisen ja ajattelun reflektoinnin taidon, voidaan tukea kirjoittamisen yhteisössä refleктоimalla kirjoittamisen prosessia, omia tekstejä sekä itseä kirjoittajana. Tunnetaso on läsnä kirjoittamisessa, kun opettajille tarjotaan mahdollisuuksia käsitellä omia ja muiden elämäkokemuksia ja niiden herättämiä tunteita, pohditaan kirjoittamiseen ja opettajuuteen liittyviä arvoja ja asenteita ja ohjaaja tukee opettajien motivaatiota eri keinoin. Näitä asiantuntijuuden osa-alueita tuetaan kirjoittamisen yhteisössä paitsi kirjoittamistehtävien, myös ohjaajan ja vertaisten antaman tuen ja palautteen avulla, tarkastelemalla yhdessä kirjoitusharjoitusten herättämiä ajatuksia sekä jakamalla kokemuksia ja esimerkiksi pedagogisia ideoita yhdessä.

Lähteet

- Bolton, G. 2010. Reflective practice: Writing and professional development. Thousand Oaks: Sage.
- Cremin, T. & Oliver, L. 2017. Teachers as writers: A systematic review. *Research Papers in Education* 32 (3), 269–295. <https://doi.org/10.1080/02671522.2016.1187664>
- Elbaz-Luwisch, F. & Pritzker, D. 2010. Writing workshops in teacher education: Making a space for feeling and diversity. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education* 30 (3), 277–289. <https://doi.org/10.1080/1359866022000048420>
- Hunt, C. 2000. Therapeutic dimensions of autobiography in creative writing. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Kosonen, P. 2015. Creative autobiography, from self-knowledge to the teaching of writing. *Scriptum Creative Writing Research Journal* 2 (2), 14–45.
- Martin, A. 2021. "Draw with words, write myself" – Supporting teachers' professional development in creative writing communities. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Morgan, D. N. & Pytash, K. E. 2014. Preparing preservice teachers to become teachers of writing: A 20-year review of the research literature. *English Education* 47 (1), 6–37. <https://www.jstor.org/stable/24570895>
- Ortoleva, G., Bétrancourt, M. & Billett, S. (toim.) 2016. Writing for professional development. Leiden: Brill.
- Pennebaker, J. W. & Chung, C. K. 2007. Expressive writing, emotional upheavals, and health. Teoksessa H. S. Friedman & R. C. Silver (toim.) *Foundations of health psychology*. Oxford: Oxford University Press, 263–284.
- Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiaainen, E. & Rasku-Puttonen, H. 2016. Developing social competence and other generic skills in teacher education: Applying the model of integrative pedagogy. *European Journal of Teacher Education* 39 (3), 368–387. <https://doi.org/10.1080/02619768.2016.1171314>

Mitä opettajat lukevat ja kirjoittavat vapaa-ajallaan ja työssään?

Tässä artikkelissa opettajat kertovat omin sanoin, mitä he lukevat ja kirjoittavat vapaa-ajalla omaksi ilokseen ja mitä taas työssä tai työtä varten. Haastattelimme artikkeliin varhaiskasvatuksen opettajaa, luokanopettajaa, kotitalousopettajaa, yläkoulun ja lukion historian ja yhteiskuntaopin opettajaa sekä lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaa. He kaikki lukevat monipuolisesti ja omien kiinnostustensa mukaan vapaa-ajallaan. Osa on myös aktiivisia kirjoittajia, joiden arjessa luovuus ja kirjoittamisen ilo ovat voimissaan. Onpa yksi haastateltavamme julkaissut runoteoksiakin! Haastatteluissa heijastuu nykyisten tekstiympäristöjen digitaalisuus: ystäviin ja läheisiin pidetään yhteyttä sosiaalisen median viestien ja sähköpostin avulla.

Koska haastateltavamme edustavat eri oppiaineita, työhön liittyvä lukeminen ja kirjoittaminen tuovat esille eri tiedonalojen ja lukemis- ja kirjoittamiskäytänteitä ja niiden malleja. Äidinkielen, kotitalouden ja historian opetuksen tekstit ja materiaalit kertovat siitä, miten lukeminen ja kirjoittaminen liittyy eri alojen asiantuntijoiden osaamiseen ja työhön. Riippumatta siitä, työskentelevätkö haastateltavamme varhaiskasvatuksen parissa, alakoulussa, yläkoulussa tai lukiossa, työssä keskeistä on kirjallinen viestintä ja asioista tiedottaminen: arjessa kirjoitetaan paljon viestejä muun muassa oppilaille, vanhemmille ja kollegoille.

Saara Enqvist, kasvatustieteen kandidaatti, varhaiskasvatuksen opettaja, Muuramen päiväkoti

Mitä luet vapaa-ajallasi omaksi iloksesi?

Tällä hetkellä luen vapaa-aikana lähinnä uutisia, sanomalehtiä ja aikauslehtiä. Näistä aikakauslehtiä luen lähinnä verkossa. Luen näitä päivittäin pysyäkseni ajan tasalla maailman menosta. Lisäksi luen satunnaisesti blogikirjoituksia. Aiheet liittyen erilaisiin perheisiin, perheiden erilaisiin tapoihin toteuttaa arkea sekä arjen haasteisiin ja iloihin.

Entä mitä luet työtäsi varten tai työssäsi?

Työtä varten tulee luettua ammattikirjallisuutta ja Opettaja-lehteä. Lisäksi luen satunnaisesti artikkeleita ja erilaisia koulutusmateriaaleja. Am-

mattikirjallisuutta ja artikkeleita luen erilaisista varhaiskasvatukseen liittyvistä aiheista, esimerkiksi erilaisista pedagogisista menetelmistä, varhaiskasvatusikäisen lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisesta (sisältää tarkempaa kirjallisuutta eri alueista kuten itsesääteilytaidoista, tunnetaidoista, matemaattisista taidoista, kielellisistä taidoista yms.), kehityksen ja oppimisen haasteista sekä toimivasta tiimityöskentelystä. Satunnaisesti luen erilaisia koulutusmateriaaleja samoista aihepiireistä. Näitä tekstejä luen suunnitteluajan puitteissa töissä (5h/vko) tai vapaa-ajalla viikoittain vaihtelevia määriä. Luen myös ammattikirjallisuutta, jossa on teorian lisäksi valmiita materiaaleja ja ideoita erilaisten toimintatuokioiden toteutukseen (kuten Lasten Keskuksen "Matikasta moneksi" ja "Liikkua, leikkiä ja luoda"). Lisäisin edellisiin vielä

erilaiset verkkosivut kuten Niilo Mäki Instituutin sivut ja lukioloji.jyu.fi-verkkosivun.

Millaisia tekstejä tuotat vapaa-ajallasi?

Vapaa-ajalla tekstien tuottaminen keskittyy viestien ja sähköpostien kirjoittamiseen.

Entä osana työtäsi?

Työssä tulee kirjoitettua selvästi enemmän kuin vapaa-ajalla. Laadin varhaiskasvatussuunnitelmia, joka tehdään jokaiselle lapselle. Suunnitelman pohjalta suunnittelemme ryhmän toimintaa huomioiden lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet sekä tuen tarpeet. Näitä suunnitelmia päivitämme tarvittaessa kauden aikana. Keväällä varhaiskasvatussuunnitelman arviointikeskustelussa käymme läpi, kuinka olemme tukeneet vahvuuksia ja miten suunnittelemamme ja toteuttamamme menetelmät ovat tukeneet lapsen kehitystä kauden aikana. Kirjaamme huoltajan/huoltajien kanssa käydyn arviointikeskustelun pohjalta arvion varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lisäksi kirjoitan viikkoviestit ja päivittäisiä viestejä huoltajille sekä viestin yhteistyötahojen kanssa. Näitä ovat erityisopettaja, terapeutit, psykologi ja mahdollisesti lastensuojelu.

Miten ja kenen kanssa jaat lukemaasi tai tuotamaasi?

Kollegan tai erityisopettajan kanssa keskustelemme joskus varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisesta. Työparin/tiimin kanssa keskustelemme siitä, kuinka avaamme toimintaa huoltajille.

Miten ja missä määrin teet näitä näkyväksi oppilaillesi?

Lapsen kanssa täytetään varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä kohta ”lapsen mielipide”. Lapsen kehitystason mukaan selvitetään, mitä lapsi jo omasta mielestään osaa hyvin, mitä haluaisi oppia ja mistä hän erityisesti pitää. Lapsia

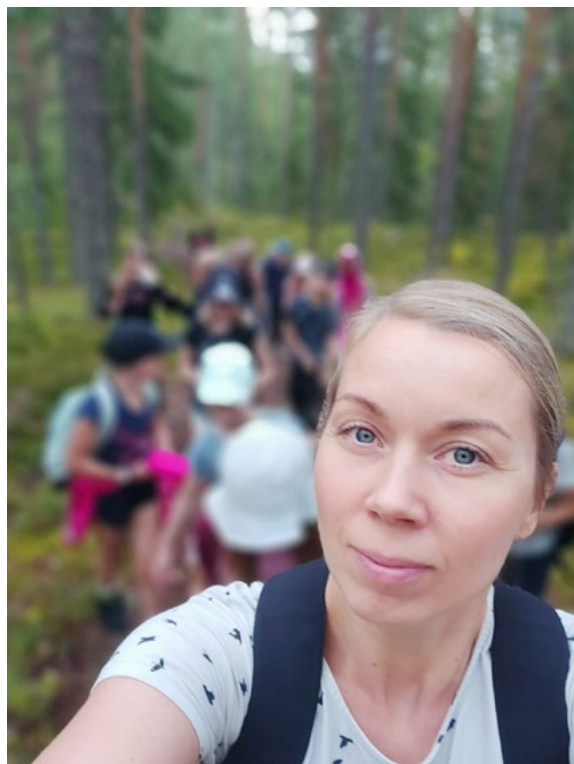
haastatellaan ja käytetään muita kommunikoinnin apukeinoja mukana, esimerkiksi havainnollistetaan vastauksia kuvilla. Lapsille teemme toimintaa näkyväksi enemmän kuvin kuin tekstein.

Huoltajille avaamme varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja pedagogiikan sisältöjä kuvin ja tekstein: kuvaamme mitä teemme ja miksi teemme niin.

**Riikka Laakso, apulaisjohtaja,
luokanopettaja, Keljonkankaan
yhtenäiskoulu, Jyväskylä**

Mitä luet vapaa-ajallasi omaksi iloksesi?

Omaksi ilokseni luen kirjoja, jotka tuovat hyvän ja keveän mielen. Kirjoja, jotka ovat turvallisia

Riikka Laakso.

ja joissa hyvä voittaa. Luen joka ilta, kun menen nukkumaan. Opettelin tavan ihan pienenä. Kaverini opetti minut päiväkodissa lukemaan viisivuotiaana. Samaan aikaan siirryin kotona nukkumaan pois siskoni huoneesta, yksin omaan huoneeseen. Opin, että kun luen mukavaa kirjaa, näen mukavia unia! Luen onnellisia rakkaustarinoita. Luen Keski-suomalaista. Luen ajankohtaiset viihdejutut Instagramista. Seuraan terveyteen ja hyvinvointiin ja muotiin liittyviä ajankohtaisia keskusteluja somesta.

Luen joka toinen ilta omille lapsille ääneen uusia lastenkirjoja. Etsimme kirjastosta mielenkiintoisia kirjoja – usein uusia kotimaisia.

Entä mitä luet työtäsi varten tai työssäsi?

Työtä varten seuraan ajankohtaista yhteiskunnallista keskustelua somessa liittyen koulutuspolitiikkaan ja johtamiseen sekä perusopetuksen murrokseen.

Opiskelen työn ohessa, joten luen uusia tutkimuksia opetukseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyen.

Haluaisin lukea taas oppilaille ääneen lastenkirjoja, kunhan pääsen opintovapaalla takaisin töihin!

Millaisia tekstejä tuotat vapaa-ajallasi?

Omasta mielestäni nokkelia viestejä ystäville! Nautin nokkelasta viestittelystä ja kuvan ja tekstin yhdistämisestä (sisäpiirin vitsejä – olisivatko ne omia meemejä?). Kirjoitan silloin tällöin päiväkirjaa eli tajunnanvirtaa kännykän muistiinpanoihin. Jos joskus tarvitsee piirtää sekaan tai haluan, että tunne näkyy tekstissä kynän jäljen voimassa tai värissä – silloin kirjoitan jotain ruutuvihkoon. Usein silloin kun asiat ovat solmussa.

Entä osana työtäsi?

Kirjoitan työssäni paljon erilaisia viestejä: lyhyitä ja informatiivisia chat-viestejä henkilökunnalle,

pidempiä kirjetyyppisiä viikkoviestejä huoltajille, käsitekarttoja tiimin kanssa suunnittelun pohjalle sekä johtotiimille kehittämideoita, joissa pyrin perustelevaan, mikä on haaste ja miten siihen voisi tarttua. Pyrin argumentoimaan hyvin, perustelevaan tutkimustiedon valossa ja olemaan ystävällinen.

Miten ja kenen kanssa jaat lukemaasi tai tuotamaasi?

Päiväkirjoista saatan ottaa otteen ja näyttää jollekin ystävälle, joka auttaa jumin kanssa. Sen avulla saan toisen ymmärtämään, mistä on kyse. Joskus saan teksteistäni muokattua järkevän kehitysehdotuksen ja laitan sen viestinä kollegoille tai esimiehelle.

Miten ja missä määrin teet näitä näkyväksi oppilaillesi?

Ehkä aika vähän.

Viikottaiset opetuksen suunnittelun käsitekartat jäävät oppilaiden näkösalille taululle.

Kun oppilaat saavat omat Wilma-tunnukset, pääsevät he näkemään viikkokirjeet.

Pirkko Kavén, kotitalousopettaja, eläkkeellä, Turku

Mitä luet vapaa-ajallasi omaksi iloksesi?

Luen mielelläni tosipohjaisia kirjoja, elämäkertoja, romaaneja, aiemmin myös dekkareita. Luen tilaamiani aikakauslehtiä kuten Apua, Suomen Kuvalehteä, Tiedettä, Kuluttajaa ja myös ilmaisjakelulehtiä, jäsenlehtiä ja muun muassa kuu-kausilahjoittajan ”jäsenlehtiä”. Paria lehteä luen melko säännöllisesti kierrätettynäkin. Kierrätän itsekin paria lehteä.

Päivän sanomalehtenä minulle tulee viitenä päivänä viikossa Åbo Underrättelser (ÅU), paperina ja digitaalisena. Netistä luen myös Ylen uutisia, paikallisia varsinkin.

Entä mitä luet työtäsi varten tai työssäsi?

Olen yhdettätoista vuotta eläkkeellä kotitalousopettajan työstä, joten en enää lue työtä varten.

Vielä työssä ollessani (ja ehkä vähän eläkkeelle jäämisen jälkeenkin) seurasin elintarviketeollisuuden uutisia ja erityisesti ravitsemustieteeseen liittyviä tutkimustietoja, joista olen aina kiinnostunut. Reseptejä vilkaisin, jos vaikka olisi löytynyt käyttökelpoisia vihjeitä. Oppikirjojen ja kokemuksen tuomat reseptit kyllä riittivät. Myös ekologia kiinnosti ja kiinnostaa.

Millaisia tekstejä tuotat vapaa-ajallasi?

Kirjoitan päivittäin muistiinpanoja puuhistani kalenteriini.

Komentoin silloin tällöin esim. Ylen ohjelmia sähköpostitse tai "viestinä studioon", samoin ÅU:n tekstejä. Hyvä, että ÅU on niin pieni lehti! En tilaa isompia, paitsi tilapäisesti lahjana Turun Sanomia diginä. Muutamia yleisönosastokirjoituksiani on julkaistu (jopa Turun Sanomissa).

Olen kirjoittanut mielipiteitäni sähköpostitse myös poliitikoille ja presidentti Niinistöllekin.

Pidän yhteyttä parin ystävän kanssa arjen asioista myös mieluiten sähköpostin välityksellä.

Entä osana työtäsi?

Vielä työssä ollessani muokkasin usein ruokaohjeita yksinkertaisemmiksi ja paremmiksi. Tein paljon reseptimonisteita oppilaille. Tein myös tehtävä- ja koemonisteita. Tavarahankintalistoja piti täydentää lähes päivittäin. Opetussuunnitelmaa oli pakko joskus uudistaa.

Wilma-systeemin tultua käyttöön tapani oli kirjoittaa usein palautteita oppilaiden vanhemmille. Silloin oppilaat eivät vielä päässeet Wilmaan.

Miten ja kenen kanssa jaat lukemaasi tai tuotamaasi?

Olen mukana paikallisen senioriopettajayhdistyksen keskustelukerhossa. Tapaamme noin kerran kuussa lukuvuoden aikana. Siellä juttelemme ainakin lehdistä lukemistamme ajankohtaisista asioista, mutta myös muista medioista tai kirjoista tulee jutun aiheita.

Ystävien kanssa jaamme lukukokemuksiamme sähköpostitse tai tavatessamme eri tapahtumissa. Heille saatan puhua myös tuottamastani tekstistä.

Miten ja missä määrin teet näitä näkyväksi oppilaillesi?

Vielä työssä ollessani suosittelin monille oppilasryhmilleni varsinkin Jean Untinen-Auelin mahtavaa kirjasarjaa, jonka ensimmäisen osan nimi on Luolakarhun klaani.

Mitä muuta haluat kertoa?

Lukeminen kuuluu jokaiseen päivääni, vähintään iltaisin sängyssä, jossa lukemisen ergonomia on keho. Painavat kirjat sopivat siihen huonosti. Aina pitää joka tapauksessa olla kirja luettavana!

Kirjasto on suomalaisten aarre. En enää osta kirjoja, sillä hyllykköni on aika täysi. Ammattiini liittyvää kirjamateriaalia on tallessa liikaakin, niistäkään en raaski luopua.

Edellä mainitsemaani Jean Untinen-Auelin kirjasarjaan olen ajatuksissani palannut sadat kerrat elämäni eri vaiheissa ja keskusteluissa ihmisestä.

Hiljattain lukemani tositapahtumiin perustuva kertomus kaksoisagentti Oleg Gordijevskistä jäi mieleeni myös vahvasti. (Ben Macintyre, Vakooja ja petturi.) Sen jotkut tapahtumat kylmän sodan ajalta ovat tähänkin maailman tilanteeseen vertaantuvia, kun Venäjä käy hyökkäyssotaa Ukrainaa vastaan.

Olen viime aikoina lukenut monta Suomen viime sotien ajasta kertovaa kirjaa. Niistä asioista emme koulun historian tunneilla saaneet tietoja. On hienoa, että kansamme historiasta on kuitenkin paljon kirjallisia dokumentteja tallessa ja tutkijoiden tavoitettavissa.

Anna Veijola, KT, historian ja yhteiskuntaopin lehtori, Jyväskylän normaalikoulu

Mitä luet vapaa-ajallasi omaksi iloksesi?

Luen ja yritän lukea kaunokirjallisuutta, romaanveja. Luen näitä ihan sen takia, että tulisi luettua pidempää tekstiä. Sellaista hitaammin luettavaa tekstiä, joka ei ole tietotekstiä, jota voi harppoa tai josta voi etsiä juuri tietyn kohdan. Luen kaunokirjallisuutta omaksi ilokseni myös sen takia, että tykkään tarinallisuudesta ja kaunokirjallinen teksti opettaa empatiakykyä. Jos minulla olisi aikaa käytettävissä ihan vapaasti, lukisin runoja enemmän, sillä runouden lukeminen on jäänyt nyt aika vähälle. Se on harmi.

Tällä hetkellä luen japanilaisten kirjailijoiden teoksia. Kun löydän jonkun kirjailijan, kuten nyt Ishiguron, ahmin kaikki hänen kirjansa putkeen. Lisäksi voi olla teemoja, jotka kiinnostavat. Juuri nyt minua kiinnostavat Islantiin liittyvät kirjat.

Sitten luen Helsingin Sanomia aamulla. Vaikea sanoa, onko se omaksi iloksi vain työtä varten lukemista. Niin & Näin -lehti on sellainen, jota luen omaksi ilokseni, erityisesti kuvia, ja tekstiäkin.

Arkeeni kuuluvat myös ruokareseptit ja neu-leohjeet. Niiden mukaisesti tekeminen ja omien tuottaminen on varmasti yksi niistä tekstityypeistä, jotka ovat lähes joka päivässäni läsnä.

Jos ajattelee laajaa tekstikäsitystä, tulee katsottua elokuvia, tosin tällä hetkellä lähinnä Marvel-juttuja, Star Warsia ja ehkä dokumentteja.

Entä mitä luet työtäsi varten tai työssäsi?

Helsingin Sanomat on rajatapaus omaksi iloksi ja työn vuoksi lukemisen välillä, ja Suomen Kuvalehtikin on varmasti rajatapaus. Työssä luen jonkin verran oppikirjoja, ja toki olen niitä tehnytkin. Aika paljon luen uutta tutkimustietoa, kuten historian tutkimusta ja yhteiskunnallista tutkimusta. Lisäksi yritän lukea myös pedagogista kirjallisuutta kasvatustieteeseen liittyen.

Vaikea määrittää, mikä on sellaista, jota luen työtä varten. En yleensä ajattele, että luen tätä juuri työtä varten, vaan luen minua kiinnostavista aiheista. Jos on vaikka tullut arvioinnista uusi kirja, innostun lukemaan sitä, mutta se on usein selaillevaa lukemista. Lukemisen tapa on siis erilainen. En ole tottunut kuuntelemaan kirjoja.

Anna Veijola.

Jos vaikka Helsingin Sanomissa on kiinnostava juttu, saatan etsiä samasta aiheesta lisää luettavaa. Nyt on ollut paljon lehtijuttuja oppimistulosten heikentymisestä, ja minua kiinnostaa lukea, mistä tämä johtuu ja ovatko kaikki tutkijat samaa mieltä. Tällainen työtä varten lukeminen voi jäädä myös ajatuksen tasolle: tuo olisi kiva lukea, mutta se voi jäädä lukematta. Kun siirryn vapaa-ajalle, valitsen mieluummin jotain kevyempää, vaikka tämä riippuu hieman päivästä.

Työhön kuuluu paljon viestien lukemista: Wilma-viestejä, Teams-viestejä, sähköposteja sekä oppilailta, opiskelijoilta, vanhemmilta että kollegoilta. Nämä ovat lyhyttä, tiedottavaa luettavaa, ja tällaista viestintää on todella paljon.

Millaisia tekstejä tuotat vapaa-ajallasi?

Tämä on aika kiinnostavaa. Mietin jo etukäteen, mitä se vapaa-ajan tuottaminen on. Se on hirveän paljon sellaista lyhyttä viestintää perheenjäsenten ja kavereiden kanssa somessa (Facebook, WhatsApp). Jos ajattelee kynällä kirjoittamista, tulee kirjoitettua muistilappuja, ruokalistoja, pari kertaa vuodessa kortti jollekin. Jos ei lasketa sitä, että teen vapaa-ajalla oppikirjoja, en juuri kirjoita pidempiä tekstejä. Vapaa-ajan kirjoittaminen on lyhyttä tiedotusta tai kuulumisten vaihtoa tai esimerkiksi Kelan lomakkeen täyttämistä. Ihana ajatus olisi, että ennättäisi joskus kirjoittaa jotain luovaa.

Ainoa luova kirjoittaminen liittyy perheen perinteeseen tehdä lapsille joulumysteeri. Sitä sitten käsikirjoitetaan. Lisäksi omien lasten kanssa suunnittelimme jouluna dokumenttisarjan Emo ja pentu. Me olemme käsikirjoittaneet jo kuusi jaksoa!

Entä millaisia tekstejä tuotat osana työtäsi?

Tehtäviä, erilaisia tehtäviä. Lisäksi todella paljon viestintää. Kun lukee opiskelijoiden vastausteks-

tejä, tulee niihin tuotettua kommentteja, jossa pyrin dialogiin heidän tekstiensä kanssa. Työkavereiden kanssa on paljon viestintää. Kun on normaalikoulun opettaja ja meillä on tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaa, tulee sen myötä jonkin verran pidempienkin tekstien kirjoittamista, esim. kokeiluraportointia. Lisäksi pyrin siihen, että pysyisin mukana tutkimuspuolella ja tulisi edes yksi vertaisarvioitu artikkeli vuodessa tai kahdessa vuodessa. Nyt on esimerkiksi erään toisen tutkijan kanssa tekeillä artikkeli filosofian pedagogiikasta. Tutkimukseen liittyy tiettyjen tekstien, esimerkiksi tietosuojaselosteiden, laatimista.

Jos ajattelen kirjoittamisen kenttää, vapaa kirjoittaminen, tarinan kertominen, sitä ei tule tehtyä. Historia peleissä -kurssilla suunnitellaan itse pelejä, jotka opiskelijat käsikirjoittavat, mutta se on aika yhteistoiminnallista tekemistä. Tekstin tuottamista sekin on, vaikka lopputuloksena on lautapeli tai korttipeli.

Miten ja kenen kanssa jaat lukemaasi tai tuotamaasi?

Kotona mieheni kanssa keskustelemme paljon kirjoista ja vaihdamme kirjavinkkejä. Työpaikalla meillä on kirjakerho. Se on ihana paikka, sillä siellä on meidän äidinkielen opettajat ja eläkkeelle jääneitä opettajia, joilta saa hyviä vinkkejä. Lisäksi olen meidän lukiolaisten oppilaskunnan kirjakerhon vastuuopettaja, mutta sinne olen yrittänyt olla tekemättä omia ehdotuksia. Vinkkejä luettavaksi saa myös lehdistä, Facebookissa muutama tuttu kertoo lukemistaan kirjoista ja arvioi niitä. Lisäksi minulla on käytössä BookBeat, ja katson sieltä kirja-arvosteluja. Keskustelen lähinnä lähikollegoiden kanssa, joiden tietää lukevan paljon.

Tuottamaani tekstiä taas jaan toisten kanssa, kun olen mukana tekemässä oppikirjaa. Oppilaat ja opiskelijat antavat suoraan palau-

tetta niistä. Kun taas kirjoittaa jotain tiedottavaa, ei siitä paljoa tule palautetta. Tutkimusartikkeleihin sen sijaan liittyy vertaisarviointi, ja kun kirjoittaa toisen kanssa, hänen kanssaan käydään keskustelua tekstistä. Yhdessä kirjoittaminen on jännittävää, sillä siinä miettii, kuinka suoraan uskaltaa sanoa toiselle jostain asiasta, esimerkiksi tyyliseikoista. Kun toinen kirjoittaja on tuttu, niin uskaltaa suoraankin sanoa.

Pidän töissä vuosittain ylioppilaskirjoitukseen valmentavaa abi-kurssia, jossa painotetaan sitä, miten rakennat ylioppilaskoevastauksen. Siellä puhutaan paljon muun muassa siitä, milloin kuvailevaa tekstiä on hyvä kirjoittaa ja milloin ei, miten adjektiiveja kannattaa käyttää ja miksei ”nerokas Lenin” ole sopiva ilmaus tällaisessa tekstissä. Keskitytään siis siihen, miten pelataan esseevastauspeliä: määrittele käsite, ajoita vastaus ja niin edelleen. Tämäntapaista tekstityötä teen töissä aika paljonkin.

Miten ja missä määrin teet näitä näkyväksi oppilaillesi?

Tuo abi-kurssi liittyy tähän. Lisäksi jos olen lukenut uusia tutkimuksia, vaikka historian tutkimuksia, esittelen niitä mielelläni opiskelijoille. Esimerkiksi tänä aamuna sain käsiini 1960-luvulta peräisin olevat Yhdysvaltain ohjeet säteilysuojien rakentamiseksi – hirveän kiinnostavaa – näitä katsottiin seitsemäsluokkalaisten kanssa yhdessä. Lisäksi annan kaunokirjallisuudesta vinkkejä. Nyt esimerkiksi suosittelin yläkoulu-laisille katsottavaksi Miss Marvelia, sillä siinä tulee kivalla tavalla kulttuurien välisiä suhteita esiin. Lisäksi annan usein lukiolaisille vinkkejä podcasteista, jotka liittyvät käsitteillä olevaan aihepiiriin.

Hilkka Oksama-Valtonen, lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja, eläkkeellä, Kustavi

Mitä luet vapaa-aikana omaksi iloksesi?

Lukijana olen kaikkiruokainen. Luen uutta ja vanhaa, elämäkertoja, sukujuttuja mutta nykyään enemmän hengellistä kirjallisuutta.

En halua lukea väkivaltaisia tai kostoja uhoavia kirjoja. Dekkareita en lue ollenkaan, mutta olen lukenut myös ajankohtaisia sensaatiokirjoja, esimerkiksi Hanna Brotheruksen kirjoja. Eräs ehdoton mielikirjailijani on ollut jo 1970-luvulta Sally Salminen, jonka teoksista Katriina ja Aikani Amerikassa voi aina ammentaa jotain kuolemantonta viisautta naisena olemisesta.

Kun vanhemmat sukupolvet ovat kuolleet, täytyy etsiä keskusteluseuraa kirjallisuudesta. Sukuuni liittyvät vanhat kirjat, tarinat, muistiinpanot ja muistelmat kiinnostavat. Perehdyin opiskeluaikoinani isoisoäitini Helmi Krohnin tuotantoon tehdessäni pro gradu -tutkielmaani 1980-luvun lopulla. Helmi Krohn avasi minulle näkökulman kulttuurihistoriaamme. Helmi Krohnin matkakirja Järvien, vuorien ja sankarien maa (1946) kertoo Skotlannista, jonne suunnittelen matkaa.

Tutustuin myös Lars Ehnbergin uutuuskirjaan Satujen aarre – jungilainen tulkinta Grimmin sadusta Kolme höyhentä (1922). Siinä on käytetty pohjana Helmi Krohnin suomennosta – mielenkiintoinen matka!

Myös painamattomat lähteet kiinnostavat minua. Olen perinyt paljon vanhoja kirjeitä ja materiaalia suvustani. Näiden joukossa löytyy myös Emil Nestor Setälän haastatteluja sekä Aino Kallaksen kirjeitä. Aino Kallaksen teoksia luen aina uudelleen. Hänen päiväkirjoistaan voi ammentaa yhä uutta.

Edesmenneen äitini Sirkkan kirjahyllystä teen jatkuvasti uusia löytöjä. Tytär antoi joululahjak-

si kiinnostavan Nunna Kristodulin Päiväkirjat. Äskettäin luin Eero Huovisen uusimman teoksen Sielujen puolustaja (2022).

Henkinen puoli elämästä kiinnostaa minua. Tähän liittyvät myös seuraavat: Rene Gothonin ATHOS, Pyhä vuori (ortodoksisuudesta kiinnostuneille) ja Filokalia (suom. sisar Kristoduli).

Mitä luet työtäsi varten ja työssäsi?

Turun kirjameskut vuositteittain ovat liittyneet olennaisesti työhöni äidinkielen opettajana. Turun seudun äidinkielen opettajilla oli alkujaan Turun kirjameskuilla Luokevan pojan huone, jossa oppilaat haastattelivat kirjailijoita. Sinne saatiin vähitellen kustantajilta kaikki haastateltavien kirjat. Koetettiin saada pojat innostumaan kirjallisuudesta, ja he haastattelivat kirjailijoita. Turun seudun äidinkielen opettajien osasto on toiminut sittemmin monilla eri nimillä. Osastosta on tullut yksi suosituimpia niin kirjailijoiden kuin yleisön mielestä.

Helmi Krohn muuten lanseerasi jo 1920-luvulla ajatuksen lapsen omasta pienestä kotikirjahyllystä. Hankkikaa lapsille hyviä kirjoja -lehtinen sisältää kirjavinkkejä ja ohjeita vanhemmille.

Yläkoulussa oppilaitteni oli tehtävä kirjallisuustutkielma yhden tai useamman kirjan pohjalta. Tällöin erityisesti pojat tarttuivat joihinkin kohukirjoihin. Tästä tuli minulle opettajana moraalinen ongelma: Oppilas saattoi tehdä työn pelkkien lainausten pohjalta, ei mitään analyysiä. Syntyi ns. copy paste -työ. Oli haastavaa

Hilikka Oksama-Valtonen esittelee mielikirjojaan. (Kuva: Sirpa Koski)

laatia kirjallisuuskolmio, oma käsittemallini työn pohjaksi. Se toimi kuitenkin positiivisena pohjana ja toimi analyysien tukena. Esittelen kirjallisuuskolmiota tarkemmin sivulla 17.

Koulutyössä tuli paljon pohdituksi sitä, miten saada pojat innostumaan lukemisesta. Muistan eräänkin tapauksen, jossa oppilas teki isänsä vinkistä ja tämän mallin pohjalta Teemu Keskisarjan Mannerheimin kirjasta innostuneen tutkiel-

man.

Millaisia tekstejä tuotat vapaa-ajallasi?

Olen kirjoittanut neljä runoteosta, näistä kolme ensimmäistä Hilda Haahkan nimellä: Näkin-morsian, Sitruunaperhonen ja Ruuhi. Viimeisen Susi saarten välissä -teoksen julkaisin omalla nimelläni. Haahka-nimeen päädyin, koska vanhaa naista haukutaan haahkaksi. Siksi nimesin itseni valmiiksi Haahkaksi.

Kirjaprojekti Helmi Krohnin ihmeellinen elämä (Marjut Hjelt, Maarit Leskelä-Kärki & Hilikka Oksama-Valtonen. Into 2021) oli monen vuoden odotuksen tulos. Jatkoisin siinä tavallaan pro gradu -työtäni, joka käsitteli Helmi Krohnin tuotantoa. Onneksi mukana oli kaksi pätevää tutkijaa, joiden kanssa fragmentaarinen elämäkerta tuli kootuksi.

Entä osana työtäsi?

Monenlainen kirjoittaminen on aina kiinnostanut. Esimerkkinä vaikka yleisönosastokirjoituk-

set, nimimerkillä "Singing in the rain" Helsingin Sanomissa kysyin: Miksei enää valmisteta kalosseja?

Naisasialiitto Unionin Akkaväki-lehteen kirjoitin gonzojournalistina nimimerkillä Jane Fonda.

Toimitin myös osaltani Kiima-lehteä 1980-luvun alussa. Mukana oli silloisia opiskelijakavereita (Kari Hotakainen, Jari Tervo ja Irja Rane).

Turun Sanomiin olen kirjoittanut joitakin kolumneja ja Vakka-Suomen Sanomiin nimimerkillä Vakka Akka. Yleisönosastokirjoittelu on oikeastaan äitini perintöä: hän kirjoitteli Savon Sanomiin muinoin milloin mistäkin ja muistutti kertomansa mukaan päätoimittajaakin "kuka, mitä, missä ja milloin" -faktoista, jos ne puuttuivat. Niinpä päätoimittaja oli kuulemma lukenut hänen viestinsä ääneen toimittajille.

Miten ja kenen kanssa jaat lukemaasi tai tuotamaasi?

Kustavin lukupiiri on ollut minulle tärkeä, mutta se joutui tauolle korona-aikana. Siellä olemme keskustelleet ajankohtaisesta kirjallisuudesta ja erityisesti kotiseutukirjallisuudesta, joka on liittynyt Kustavin historiaan. Siis kaikesta muustakin kuin vain Volter Kilven tuotannosta. Olen kuullut Volter Kilpi Kustavissa järjestettävään Kustavin kirjallisuushdistykseen alusta alkaen.

Kotikriitikoni äidinkielen opettaja Sirpa Koski on minulle tärkeä palautteenantaja, ja hänen kanssaan keskustelen kirjoittamastani.

Mitä muuta haluat kertoa?

Olen ollut eläkkeellä neljä vuotta äidinkielen opettajan työstä, mutta palannut opettamaan viime vuonna ukrainalaisia. Lukemiseni on muuttunut työajoista: nykyään luen kirjallisuutta, josta olen aidosti kiinnostunut.

Suku on minulle tärkeä monessa mielessä sekä myös konkreettisesti, erityisesti sukuni edesmenneet naiset. Äiti oli matematiikan ja fysiikan opettaja. Hän kääntyi myöhempinä vuosinaan ortodoksiksi. Äidin kirjasto on ja on ollut minulle alituisten löytöjen ja inspiraation lähde.

Äidinäitini Annikki Setälä oli satukirjailija, nuortenkirjailija ja englannin opettaja. Hän toi nukketeatteria Suomeen Saksasta II maailmansodan jälkeen. Itse innostuin nukketeatterista lapsena ja ilmaisutaito oli oppiaineeni monta vuotta. Mieleltäni olenkin enemmän ilmaisutaidon opettaja.

Olen pitänyt mielessäni äitini opetuksen. Äitini toimi Kuopiossa matematiikan ja fysiikan opettajana. Hänen viimeisessä koulussaan oli huoneentaulu: "Innostuneisuus tarttuu, samoin innottomuuskin."

Kirjallisuuskolmio: hyväksi koettu kirjallisuuden analyysimalli

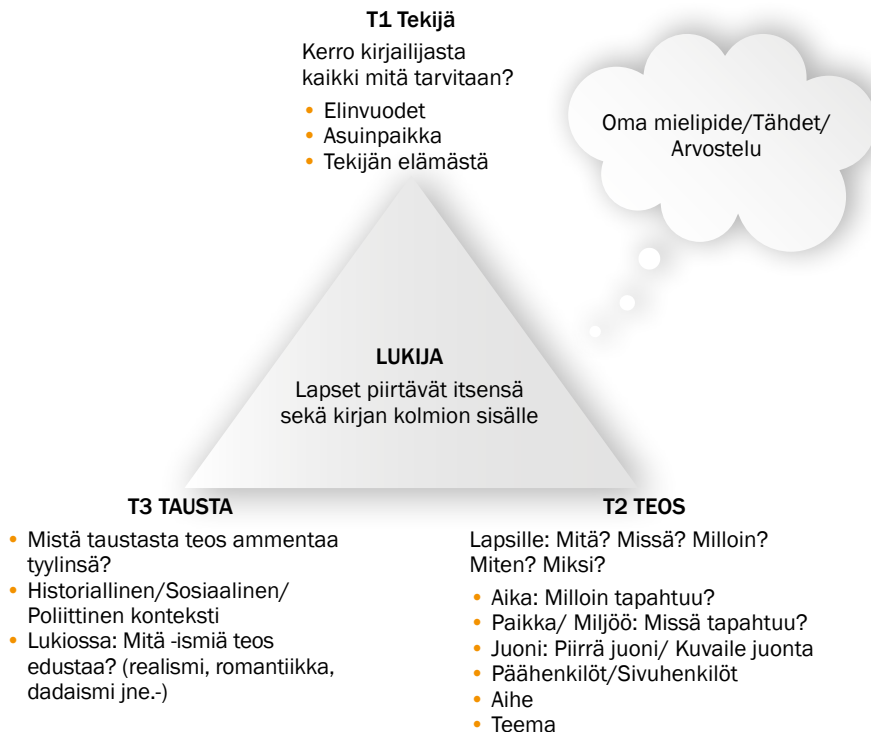
Edelliseen artikkeliin haastateltu Hilkka Oksama-Valtonen kertoi kehittäneensä kirjallisuuskolmion, käsitelmän, kaunokirjallisten teosten analyysin tueksi. Tässä hän kertoo mallistaan tarkemmin.

Kun opetin eräässä eteläsuomalaisessa lukiossa heikkoja oppilaita, mietin, mistä saisin heille mallin, jolla voisin avata minkä tahansa teoksen. Kehitin tätä varten kolmiomallin, joka esitellään oheisessa kaaviossa.

Olen käyttänyt kolmiota lukiossa, yläkoulussa ja erilaisissa senioreiden lukupiireissä – aina yhtä tuloksellisesti. Lähtökohtani on ollut niin sa-

notun tavallisen lukijan ohjaaminen uusien näkökulmien huomaamiseen. Tämä auttoi esimerkiksi kirjallisuusesitelmien tekemisessä.

Mitä tarkempi ja kokeneempi lukija, sitä enemmän hän saa irti tästä pohjasta, mutta totumatonkin saa mahdollisuuden tehdä runsaammin huomioita.

Kuvio. Hilkka Oksama-Valtonen. Tekijä, Teos ja Tausta. Kolmen T:n kirjallisuuskolmio.

Riikka Purola

on muuramelainen yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja, joka ylläpitää harrastuksena kirjagram-tiliä @riksun.kirjat.

Sosiaalinen media maustaa lukuharrastusta

Kuvat:
Riikka Purola

Opettaja Riikka Purola haluaa olla oppilaille innostava lukevan aikuisen malli. Kirjagram-yhteisö on tuonut omaan lukuharrastukseen ja opetukseen uusia näkökulmia.

ASIASANAT: #lukeminen #kirjallisuudenopetus #sosiaalinen media

Olen lukenut aina, ja on selvää, että tarinat ja lukeminen vaikuttavat tapaan ymmärtää maailmaa. Kiinnostus kirjallisuuteen myös ohjasi ammatinvalintaani. Aikuisena uuden näkökulman lukemiseen on tarjonnut kirjagram-harrastus. Kirjagram on suomenkielisten, kirjoihin ja lukemiseen keskittyvien Instagram-käyttäjien yhteisö. Viitisen vuotta sitten olin liittynyt Instagramiin ja mietin, mitä siellä oikein julkaisisin. Ystävän esimerkistä perustin @riksunkirjat-kirjatiliin, jonka tarkoituksena oli toimia julkisena lukupäiväkirjanani. Nykyään tilillä on reilu tuhat seuraajaa, mutta perusajatus on sama: kun olen lukenut kirjan, otan siitä kuvan ja kirjoitan kuvatekstiin tiiviin esittelyn sekä oman mielipiteeni kirjasta. Tarkoituksena on jakaa lukuvinkkejä ja herättää keskustelua. Muilta kirjagram-tileilta tulee kiinnostavia lukusuosituksia sitä vauhtia, ettei tarvitse miettiä, mitä seuraavalla kirjastoreissulla lainaisi.

Kirjagramissa korostuu lukemisen yhteisöllisyys, mikä on mielestäni tuore ja tervetullut näkökulma lukuharrastukseen. Kirjagramin kautta on helppo tavoittaa muita ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita kirjallisuudesta, ja keskustelua käydään hyvässä hengessä sekä sovelluksessa että toisinaan myös kasvokkain järjestetyissä tapaamisissa. Vaikka eniten vuorovaikutusta lienee niiden käyttäjien kanssa, joilla on samantyyppinen kirjamaku kuin itselläni, törmään jatkuvasti myös minulle vieraampien genrejen uutuuksiin.

Kirjagramissa lasten- ja nuortenkirjat saavat suhteessa enemmän näkyvyyttä kuin perinteisessä mediassa, joten se on opettajalle hyvä tiedonlähde ajankohtaisen lanu-kirjallisuuden kentästä. Kirjagram on tuonut omaan lukupinooni aikaisempaa enemmän juuri nuortenkirjoja sekä sarjakuvia ja tietokirjoja.

Kirjagram on vaikuttanut opetukseeni välillisesti melko paljon. Oma lukuharras-

...misiä puhumasta keskenään.
Margit oli ollut sellainen tyttö, niin
jotain. Jotain varmaa
e.
n vilkas mieliku
yhjästä tarinoit

tukseni on noussut tilin perustamisen jälkeen uudelle tasolle, ja olen entistä innostuneempi kirjoista. Tämän uskon näkyvän myös oppilaille. Kirjallisuus tarjoaa oppimisen sisältönä ja metodina valtavasti vaihtoehtoja, ja mielestäni lukuinnostuksen syöttäminen ja ylläpito on koko perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tärkein tehtävä. Kirjagramin ansiosta minun

on entistä helpompi vinkata oppilaille sopivaa luettavaa. Olen myös paremmin selvillä nykykirjallisuudessa ja sen ympärillä tapahtuvista ilmiöistä. Yhteisöllinen lukeminen näkyy opetuksessani muun muassa niin, että oppilaani lukevat pienryhmässä samaa kirjaa ja keskustelevat siitä säännöllisesti. Kaunokirjallisen tekstin aukkoja on paljon mukavampaa luoda umpeen porukalla kuin yksin, ja mitä kokemattomampi lukija on, sitä tärkeämpää muiden lukijoiden tuki on.

Varsinaista sosiaalisen median sisältöä en ole oppilaiden kanssa kirjoista vielä tuottanut, mutta 9.-luokkalaisten kanssa on kyllä tutkittu kirjailijoiden ja lukijoiden sometilejä eri sovelluksissa. Visuaalinen ja nuorille tuttu sosiaalinen media voi toimia jonkinlaisena sisäänheittäjänä kirjallisuuden maailmaan myös niiden oppilaiden kanssa, jotka eivät mielellään kirjaan tartu. Pitkäjänteinen ja keskittynyt lukeminen asetetaan usein vastakkain tiiviiden ja monimediaisten some-tekstien lukemisen kanssa. Minua kiinnostaa, miten erilaisten tekstien lukeminen ja tuottaminen voisivat palvella toisiaan. Miten kirjan kannesta otettu Instagram-kuva voi ilmen-

tää kirjan tunnelmaa tai juonta? Entä millaisen Tik tok -videon luetusta kirjasta voisi tehdä?

Lukeminen kuuluu selkeästi vapaa-aikaani, mutta työajatuksilta ei voi kirjojen parissa kuitenkaan täysin välttyä. Nuortenkirjoja valikoituu lukupinooni varmasti siksi, että olen kiinnostunut nuorten elämästä ja minusta on kiinnostavaa tietää, millaista kirjallisuutta nuorille on tarjolla. Nii-

tä lukiessani mietin usein, millaiselle lukijalle kirjaa voisi suositella. Joskus teos voi tarjota herkullisia esimerkkejä kielen ilmiöiden tarkasteluun. Esimerkiksi kuvailua ja kielikuvia opettaessani saatan poimia esimerkkejä lukemistani kirjoista. Erään nuortenkirjan hyvin puhekielinen tyyli sai pohtimaan kielen rekisterejä. Työ ei kuitenkaan juuri koskaan vaikuta siihen, millaista luettavaa itselleni valitsen. Vain koko ryhmällä luettamani kirjat pyrin aina lukemaan kannesta kanteen.

Oppilaille en ole kirjagram-tiliäni mainostanut, mutta ei tietenkään haittaa, jos joku sen satuu löytämään. Toivon olevani nuorille esimerkki lukevasta aikuisesta. Koulussa pyrin lukutuntien aikana itsekin lukemaan, kun ryhmä on rauhoittunut ja syventynyt kirjoihinsa. Opetuspuheessa mainitsen oman lukemiseni aina kuin mahdollista, ja joskus oppilaat ovat ääneen ihmetelleetkin lukemieni kirjojen määrää. Toiveena olisi joskus saada oma luokkatila, jonka sisustuksessa voisi huomioida lukemista eri tavoin. Seinällä voisi olla vaikka open kirjasuositukset kansikuvineen ja lyhyine kuvauksineen.

Kerttu Happonen

työskentelee äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana sekä apulaisrehtorina Kuopion klassillisessa lukiossa ja pitää harrastuksenaan kirjapäiväkirjaa @kertunkirjagram Instagramissa.

Lukuilo herää elämyksiä jakamalla - kirjoista pitää puhua

Lukion kirjallisuuden opetuksessa keskeistä on ohjata nuoria heitä kiinnostavien teosten äärelle. Kirjallisuuden opetus muuttui inspiroivaksi, kun aloin puhua opiskelijoiden kanssa kirjojen herättämistä tunteista.

ASIASANAT: kirjallisuuden opetus, lukio, äidinkieli ja kirjallisuus, lukeminen

2000-luvun alussa lukion äidinkielen opettajamme tiedusteli meiltä abeilta, mitä olimme kesällä lukeneet. Eräs ryhmäläinen vastasi rakastavansa dekkareita ja lukeneensa lomalla Agatha Christietä. Opettaja täsmensi, että hän tarkoitti vain "oikean kirjallisuuden" lukemista. Tunsin lukufiiliksen latistuvan arvottavan kommentin alle.

Olen viime aikoina keskustellut lukiolaisten kanssa heidän lukuharrastuksestaan. Kirjat ovat olleet monille tärkeä osa heidän lapsuuttaan ja varhaisnuoruuttaan, mutta lukiossa kaunokirjallisuuden lukemiselle ei meinaa löytyä aikaa. Nuoret kyllä tietävät lukuharrastuksen hyödyt: sanavaraston laajenemisen, keskittymiskyvyn paranemisen ja empatiakyvyn kehittymisen. Moni haluaisi lukea enemmän, mutta kaunokirjallisuus kilpailee nuoren ajasta muiden oppiaineiden materiaalien ja pikaisemman nautinnon tarjoavien videovälähdyksien kanssa.

Lukion opetussuunnitelman perusteet linjaa, että äidinkielen ja kirjallisuuden pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään kahdeksan kokonaisteosta. Pakolliset teokset ovat monille lukiolaisille ainoita lukukokemuksia kolmen vuoden aikana, joten he haluavat valita teoksensa huolella. Väärä teosvalinta voi sammuttaa luku-

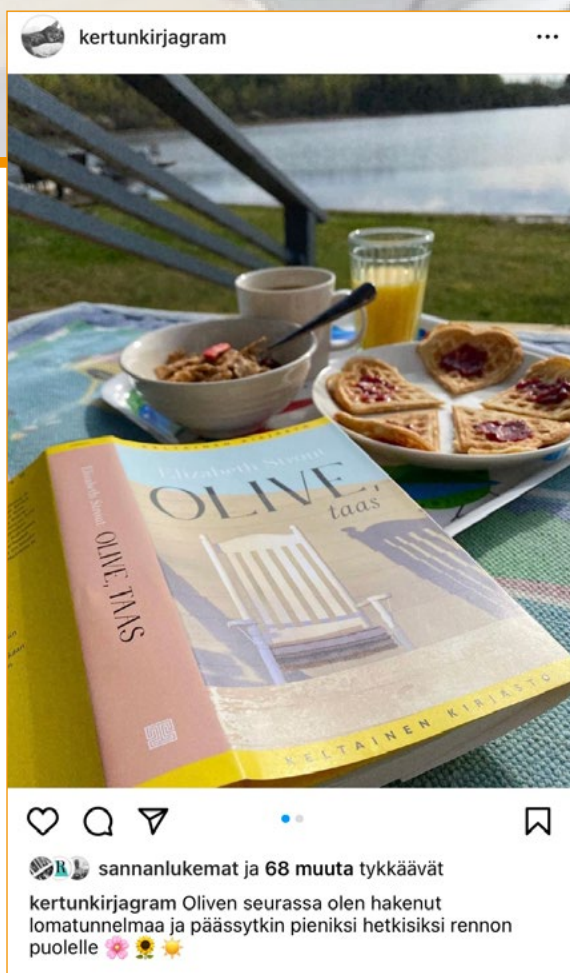
kipinän ja karkottaa kirjallisuuden parista. Äidinkielen opettajana tehtäväni on auttaa nuoria sopivan teoksen löytämisessä.

Kirjallisuuden opetuksessa keskeisintä on tarjota elämyksiä ja luoda mahdollisuuksia löytää lukemisen ilo. Tämän oivaltaminen muutti tapaa, jolla puhun kirjallisuudesta opiskelijoiden kanssa. Lukeminen on minulle tärkeä harrastus, jota tuon esille koulussa. Tallennan pääosan lukemisestani Instagram-tililleni kuvan ja lyhyen teosta kommentoivan tekstin muodossa, jotta lukukokemuksen äärelle on helppo palata myöhemmin. Kerron opiskelijoille, mitä olen lukenut ja miten teos muutti ajattelutapaani tai laajensi näkökulmaani. Jaan teosten herättämät tunteet. Kerron, että Nousiaisen Juurihoitoa lukiessani nauroin monta kertaa ääneen ja Yanagiharana Pienen elämän väkivaltakuvaukset herättivät niin voimakasta inhoa, että teos oli välillä pakko laskea pois kädestä. Olen myös kertonut opiskelijoille, että Tuntematon sotilas jäi minulta ensimmäisellä lukukerralla kesken, mutta pari vuotta myöhemmin olin jo valmiimpi sodan kuvaukselle. Omien lukukokemuksien jakaminen on avannut keskustelun molempiin suuntiin.

Jotta mahdollisimman moni löytäisi itselleen sopivaa luettavaa, täytyy teosten valinnalle vara-

ta aikaa oppitunneilta. Jotkut haluavat edelleen valita teoksen, josta löytyy elokuvaversio tai jossa on mahdollisimman vähän sivuja. Heillekin tarjoan vaihtoehtoja. Nuoret ovat parhaita suosittelijoita: enemmän lukevat nuoret vinkkaavat lukemistaan teoksista toisilleen ja myös minulle. Kirjalistojen jakamisen sijaan olen alkanut kantaa luokkaan koulukirjaston kirjoja, jotka sopivat opintojakson teemaan. Opiskelijat tutustuvat teoksiin ensin selailemalla ja takakannen tekstiä sekä ensimmäisiä sivuja lukemalla.

Pikaperehdytyksen jälkeen he vinkkaavat niistä toisilleen: Miltä teos vaikuttaa? Miksi tarttuisin tai en tarttuisi teokseen? Moni löytää teoksensa vinkkauksesta ja ottaa sen lainaan saman tien, toisten kanssa jatkamme keskustelua sopivasta kirjasta seuraavien viikkojen aikana.

♡ 💬 📌
 sannanlukemat ja 68 muuta tykkäävät
 kertunkirjagram Oliven seurassa olen hakenut lomatunnelmaa ja päässytkin pieniksi hetkiksi rennon puolelle 🌸 🌻 🌞

Opintojakson lopuksi opiskelija laatii teoksesta usein jonkin yksilötyön, mutta silti lukukokemus jaetaan yhteisesti koko ryhmälle. Lukukokemuksen voi tiivistää vaikkapa kymmeneen emojiin, tai teosten teemoihin voi syventyä pohtimalla yhdessä, mitä teokset saivat ajattelemaan ihmisistä tai maailmasta. Tärkeää on puhua ääneen kirjoista ja niiden herättämistä tunteista. Jos joku on löytänyt opintojakson aikana mieleistä luettavaa, saanut elämyksen, on yksi keskeisistä opintojak-

solle asettamistani tavoitteista täyttynyt. Jos käy niin onnekaasti, että luokassa joku tuo esille lukuharrastustaan, minulla ei ole varaa kritisoida tai vähätellä hänen kirjamakuaan, vaan haluan rohkaista häntä kertomaan lisää siitä, miten kirjallisuus häntä liikutti.

Kouluvierailulla kirjailija ja lukijat kohtaavat

Kun esikoisteokseni kymmenen vuotta sitten ilmestyi, pääsin ensimmäisiä kertoja kouluvierailuille kertomaan kirjastani ja kirjoittamisesta. Alkuun minua ei suinkaan kutsuttu paikalle, vaan tarjouduin itse käymään vierailuilla lähiseudun kouluilla. Varsin pian kuitenkin kävi niin, että sana ilmeisen hyvin menneistä tuokioista alkoi kiiriä ympäriinsä, ja ennen kuin huomasinkaan, minulle alkoi sadella kutsuja vierailuille eri puolilta Suomea. Nykyisin Lukukeskus hoitaa vierailujeni aikataulut ja yksityiskohdat.

Kun saa tilaisuuden tehdä jotain vaikuttavaa, se kannattaa tehdä niin hyvin kuin mahdollista. Huomasin kouluilla käydessäni, että saan oppilaat innostumaan kirjoista ja lukemisesta, mikä ei tämän päivän maailmassa ole mikään itsestäänselvyys. Käytän esityksissäni paljon huumoria, osallistan oppilaita ja pyrin aitoon vuorovaikutuksellisuuteen. Siinä sivussa onkin sitten helppo vähän puolisalaa tuoda esille lukemisen ja sujuvan lukutaidon tärkeyttä, kertoa kirjailijan työstä ja vastailla oppilaita askarruttaviin kysymyksiin, kuten onko kirjailijan ammatti kovaa valuuttaa sinkkumarkkinoilla. (En tiedä, mutta vakuutan, että on.)

Melko usein törmään sellaiseen kiinnostavaan seikkaan, että oppilaat jostain syystä usein olettavat kirjailijavierailun olevan kammottavan tylsää ja puuduttavaa pakkopullaa. Onkin riemasuttavaa kuulla vierailujen jälkeen, kun lapset ja nuoret tulevat itse kertomaan, kuinka heidän ennakkokäsityksensä lensivät romukoppaan sen silmän tien. Kirjoista, lukemisesta ja lukutaidosta puhuminen voi olla hauskaa ja viihdyttävää eikä silti millään tavoin teennäistä tai totuuden vastaista.

Sodassa, rakkaudessa ja lukemaan innostamisessa kaikki keinot ovat sallittuja. Siksi olen päättänyt, että jos vain saan oppilaat kiinnostu-

maan kirjoista ja lukemisesta, ei lainkaan haittaa, vaikka en aina ottaisikaan itseäni ihan kauhean vakavasti. Kun itse olen avoin ja helposti lähestyttävä, myös kuulijani usein rentoutuvat ja kertovat mielellään omia havaintojaan, kysyvät kysymyksiä ja huomaamattaan ottavat merkittävän vertaisinnostajan roolin, mitä tulee kirjoihin ja lukemiseen. Kun saan murrettua joitakin vähemmän lukevia vaivaavan sitkeän käsityksen, että lukeminen on noloa, tyhmää tai turhaa, on kaikki työ matkustamisineen ja pitkine päivineen ollut kaiken vaivan arvoista.

Tuotantoon kuuluu kuvitettuja lastenkirjoja, alakoululaisille suunnattu kirjasarja ja paljon yläkoululaisille suunnattuja kirjoja. Ehkäpä juuri siksi olen saanut yleisökseni oppilaita eskareista lukiolaisiin, ja näin ollen esitysten sisältöä on tietenkin pitänyt hieman mukauttaa kuulijoiden ikätasoon sopivaksi. Nuorimpien oppilaiden kanssa syntyy monesti ennalta arvaamattomia huvittomia hetkiä, koska siinä iässä lapset ovat hurjan rehellisiä, innostuneita ja läsnä hetkessä. He ovat myös erinomaisen vastaanottavia yleisöä ymmärtämään lukemisen tärkeyden. Vitosluokkalaisista yseihin lukemaan innostaminen on tärkeässä roolissa, ja siinä ikävaiheessa on vielä onneksi paljon tehtävissä. Toisen asteen opiskelijoiden kanssa puolestaan voidaan mennä hyvinkin syvälle kirjoittamisen hienosyisistä nyansseista ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta alkaen.

Kaikkein parasta kouluvierailuissa on oppilailtani saamani palaute, joka antaa virtaa omaan tekemiseen ja uskoa siihen, että olen kuin olenkin onnistunut tekemään jotain oikein. On aina yhtä mieltä lämmittävää kuulla, kuinka aiemmin lukemiseen nihkeästi suhtautunut nuori on törmännyt kirjaani, lukenut sen, innostunut ja heti perään ahminut kaikki loputkin teokseni. Kun 8-luokkalainen poika tulee luokseni ja sanoo rakastavansa kirjojani, tunnen olevani oikealla alalla.

FinRA – Finnish Reading Association
Milna Orelli, Heli Ketovuori ja Tiina-Majja Kaarlela

Finnish Reading Associationin tuottama matematiikan opetuksen tukimateriaali sisältää tietoa ja vinkkejä oppitunneille. Hyviksi havaittuja tehtäviä, pelejä ja leikkejä alakoulun matematiikan eri aihepiireistä.

Kiskurin kauppa

HELPOSTI!

Tukea, pelejä ja opetusvinkkejä matematiikkaan

ISBN 978-952-69973-0-8

FinRAn tuore HELPOSTI!-julkaisu on ilmestynyt!

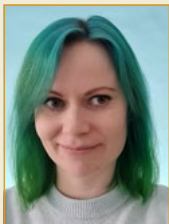
Kaipaatko toiminnallisuutta ja uusia näkökulmia matematiikan opetukseen? Helposti!-kirja tarjoaa runsaasti tuoretta tutkimustietoa lukijaystävällisessä muodossa alan huippututkijoilta. Lisäksi julkaisusta löytyy runsaasti kopioitavaa materiaalia ja sovellettavia ideoita suoraan oppitunneille koko peruskoulun ajalle.

Helposti!-julkaisun tilaat osoitteesta finrainfo@gmail.com.

Kirjaa myydään jäsenille hintaan 29€ + toimituskulut 6 euroa/kpl.

Ei-jäsenille kirjan myyntihinta on 44€ + toimituskulut 6 euroa/kpl.

Nyt viimeistään kannattaa liittyä FinRA:n jäseneksi!
Helpoiten se onnistuu www.finrainfo.fi-sivuilta

Katri Alatalo,
fantasiakirjailija, Jyväskylä

Kadonneen luovuuden metsästys

Ote vapaan kirjailijan arjesta: Herään kolmelta yöllä, suden hetkellä, siihen, että unisessa päässäni on oivallus. Juuri näinhän se sivujuoni ratkeaa! Hahmot reagoivat näin, ja se maaginen esi-ne... Kirjoitan vimmalla muistiinpanoa kännykkään. Aamulla laitan teen hautumaan, mutta en muista juoda sitä. Kirjoitan seitsemän sivua putkeen, unohdan kaiken, jopa minuuteni katoaa.

Toinen ote vapaan kirjailijan arjesta: En ole kirjoittanut viikkoihin. Tehdyt oikolukutyöt surraavat päässä, rivit vilisevät. Kustannustoimitustyö venyy aamusta iltaan. Kurssit ovat alkamassa, sähköposti kilisee, nuo harjoitukset on keksittävä, nuo kirjat on luettava, ai niin se arvostelupalvelu, huomenna on kouluvierailu, en muista enää, mitä olin itse kirjoittamassa...

Mihin vapaus katosi?

Olen koulutukseltani äikänope, mutta viimeiset 11 vuotta olen enemmän tai vähemmän vapaasti toiminut kirjailijana ja opettanut kirjoittamista siinä sivussa. Elän unelmaani, mutta samalla olen jonglööri, joka aina lopulta ottaa yhden pallon liikaa hypypiinsä. Kalenteri on tyhjä, kunnes ei enää olekaan, ja elämä on jatkuvaa aikataulutusta, deadlinejen asettamista itselleni ja tilan raivaamista. Moneen kiinnostavaan hommaan pyydetään, mutta kirjojani kukaan ei koskaan kirjoita puolestani.

Kun stressitaso nousee liian korkealle, luovuus kuolee ensimmäisenä. Suorittamaan kyllä pystyn, resilienssiä löytyy. Mutta kirjailijan työ on jatkuvaa opettelua siihen, että tässä maailmassa on mahdotonta luoda mitään uutta, isoa ja pysyvää, jos säheltää viiden minuutin aikatauluilla sitä sun tätä. Tässä työssä on pakko ottaa aikaa pitkille ja hitaille ajatuksille.

Nykyään, kun käyn kouluissa kirjailijavieraana, minulla on olo kuin saapuisin paikalle vanhalla polkupyörällä ja hyppäisin pikajunan kyytiin.

Koulumaailma – samoin kuin yliopistomaailma – kiittää eteenpäin oppitunnista toiseen. Ruokalassa syön kuin hidastetun filmin hahmo, kun opettajat ympärilläni säntäävät seuraavaan tehtävään.

Tämä on klisee, mutta sanon silti: Olen huolissani nuorista. Olen huolissani opettajista. Lukutaidon tulevaisuus on oma aiheensa. Entä luovuuden tulevaisuus? Missä välissä ihmiset ehtivät luoda, keksiä, oivaltaa – ja millä ajalla ja kärsivällisyydellä luovat ideat toteutetaan?

Kolmas ote kirjailijan arjesta: Kello on kymmenen, kun kömmin sängystä. Pää on raskas, ja keskeneräisen romaanini ajatteleminen kuvottaa. En keksi, en pysty, ei huvita. Juon aamukahvia kaksi tuntia ja selaan somea, vaikka siitä saa vain levottoman mielen. Hävettää, että en kirjoita.

Kun vapautta on valtavasti, siihen on helppo kadota. Olen opettanut kirjoittamista gradun kanssa painiville opiskelijoille ja ymmärrän erittäin konkreettisesti, miltä heistä tuntuu kirjoitusprosessin loputtomalta tuntuvassa suossa. Pystyn tsemppaamaan ja symppaamaan, mutta usein harmittelen, miksi minulla ei ole antaa tehokkaampia ratkaisuja – ja varsinkin, miksi en itse onnistu toteuttamaan oppejani! Aivan samalla tavalla kuin opiskelijat, sorrun prokrastinaatioon, nostan rimaa taivaiisiin ja kadotan rutiinin.

Luovuus tarvitsee ympärilleen aikaa ja rauhaa, mutta laiskuus tekee ajatukset tahmeiksi. Flow syntyy ponnistelusta, kun yrittää jotakin tarpeeksi vaikeaa. Alitajunta palkitsee minua suden hetken oivalluksilla vain, jos olen systemaattisesti ruokkinut sitä edeltävinä päivinä ja viikkoina. Kirja ei synny ilmaiseksi. Uskon tämän pätevän kaikilla aloilla, kaikissa elämän asioissa, kun on työstettävä jotakin pidempää kuin 280 merkin twiittiä tai 30 sekunnin videota.

Kuka antaisi kouluihin ja oppilaitoksiin rauhan tehdä pitkäjänteistä luovaa työtä?

Lukuviikko nostaa esiin erilaisia tapoja lukea

Lukuviikkoa vietetään 17.–23.4.2023 teemalla lukemisen monet muodot.

Lukuviikko on vuosittainen valtakunnallinen lukemisen ja lukutaidon teemaviikko. Lukuviikko tarjoaa tietoa lukutaidon ajankohtaisista kysymyksistä ja innostavia näkökulmia kirjallisuuteen ja lukemiseen.

Tämän vuoden Lukuviikolla nostamme esiin erilaisia tapoja lukea ja nauttia kirjallisuudesta. Etsimme myös vastauksia eri lukemistapoihin liittyviin kysymyksiin, kuten onko formaatilla väliä lukiessa. Mitä apuja lukemiseen voi löytyä, jos perinteisen tekstin lukeminen on hankalaa? Entä mitä eroa on äänikirjan kuuntelulla ja yhteisellä ääneenlukuhetkellä?

Lukuviikkoon voi osallistua ympäri Suomen muun muassa hyödyntämällä Lukuviikon oppituntimateriaaleja, osallistumalla keskusteluun sosiaalisessa mediassa, nostamalla esiin lukutaitoa omasta näkökulmastaan, sekä järjestämällä erilaisia tapahtumia, tempauksia ja kirjailijavierailuja. Lukuviikko tarjoaa nettisivuillaan joka vuosi uusia materiaaleja lukutaitotyöhön ja lukemaan innostamiseen kaikille luokka-asteille. Uusia materiaaleja päivitetään Lukuviikon sivuil-

Lukuviikko läsveckan

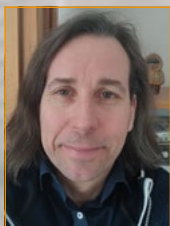
le kevään mitta. Nettisivujen tehtäväpankin sisällöt ovat käytössä vuoden ympäri.

Lukuviikko on yksi Suomen pitkäikäisimmistä lukutaitokampanjoista: Lukuviikkoa on juhlistettu jo yli 40 vuotta! Perinne aloitettiin Lukusunnuntaina vuonna 1977 ja varsinaista Lukuviikkoa on vietetty vuodesta 1997. Lukuviikkoa koordinoi Lukukeskus.

Lue lisää:

www.lukuviikko.fi

www.lukukeskus.fi

Jan Hellgren,

ledande utvärderingsexpert, Nationella
centret för utbildningsutvärdering

Språktuppen

Illustration Johan Lund

Hur läser vi egentligen? Och hur borde vi läsa?

Diskussionen om digitala vs. tryckta läromedel blir lätt känslofylld. Anhängarna av pappersformatet ser fördelarna med papper och anser ofta att digitaliseringen bidragit till den allmänna förflackningen av både läsintresse och läsfärdigheter. De unga läser allt färre böcker, allt kortare texter och de läser också slarvigare på skärm.

Anhängarna av digitala format anser däremot att utvecklingen är ofrånkomlig. Det digitala formatet motsvarar vår samtid och framtiden. Vi läser på skärm och vi skriver på skärm. De digitala formaten är dynamiska och mångsidiga, de möjliggör uppdateringar, och de är också ekonomiskt lönsammare. Digitaliseringen vidgar textbegreppet och det gör att vi får in ord, bild och ljud i våra texter.

Många lärare som jobbar med olika sorters elever upplever antagligen att båda formaten har sina för- och nackdelar. Ingetdera är perfekt.

Intressant nog finns det forskningsresultat som tyder på att digital läsning kan ha en negativ inverkan på läsförståelsen. Undersökningarna visar att det framför allt är den snabbare läshastigheten på skärmen som kan ge avslag i sämre läsförståelse. Vi läser för snabbt på skärm.

I Tyskland jämförde Lenhard (2017) och hans kolleger hur ca 3 000 elever genomförde ett test på papper och digitalt. Eleverna som löste uppgifterna på en datorskärm arbetade snabbare, men gjorde flera misstag när de besvarade testet än de som besvarade det i pappersformat.

I en motsvarande undersökning bland universitetsstuderande kom Singer (2017) med kolleger fram till ett liknande resultat. Båda test-

grupperna kunde plocka fram kärnan i texten, men pappersgruppen mindes flera delar av texten, kunde koppla ihop dem och få en djupare läsförståelse.

En slutsats som dras från studierna är att vi verkar tjäna på att sänka läshastigheten i digitala format när en text borde förstås på ett djupare plan.

Men att bara säga att eleverna borde läsa långsammare räcker knappast. Det behövs konkreta tips, pauser och frågor: Läser du varje ord? Läser du från vänster till höger, eller sicksackar hastigt uppifrån ner? Uppmaningar: Fokusera, lyft blicken ibland, gör också anteckningar för att sakta ner tempot.

I skolarbetet växlar eleverna dagligen mellan olika medier och textformat. Med en novell på papper jobbar man på ett helt annat sätt än med en Google-sökning på telefonen. Det är mycket möjligt att läsningen av pappersböcker känns jobbigare för många därför att det kräver ett grundligare sätt att läsa. Det är långsammare.

Vårt sätt att läsa anpassas antagligen rätt automatiskt efter kontexten. Men vi borde säkert se upp med automatiken: Kanske vi luras att läsa helt olika texter på samma sätt?

Själv tror jag att vi läser många texter alldeles för snabbt för att våra digitala vanor lockar till

snabba handlingar och klick. I möten med vissa texter gäller det verkligen att sakta ner, läsa omsorgsfullt, ord för ord och göra anteckningar. Med andra texter gäller det däremot att läsa lagom slarvigt, snabbt hitta det relevanta och klicka sig vidare.

I en värld med oändligt många olika sorters texter blir det en allt viktigare färdighet att veta *hur* man ska läsa. När ska man se till att man läser varje rad noggrant från vänster till höger? Och när är det okej att snabbt ögna uppifrån ner och konstatera att det man läste var relevant – eller kanske helt irrelevant?

Källor:

Lenhard, W., Schroeders, U., & Lenhard, A. 2017. Equivalence of screen versus print reading comprehension depends on task complexity and proficiency. *Discourse Processes*, 54, 427–445.

Singer Trakhman, L. M., Alexander, P. A., & Berkowitz, L. E. 2017. Effects of Processing Time on Comprehension and Calibration in Print and Digital Mediums. *The Journal of Experimental Education*, 1–15.

Singer Trakhman, L. M., Alexander, P. A. 2017. Reading on paper and digitally: What the past decades of empirical research reveal. *Review of Educational Research*, 87, 1007–1041.

Monikielinen kirjasto Flerspråkiga biblioteket Multilingual Library

Monikielinen kirjasto
– lähikirjastosi asut
missä päin Suomea
tahansa. Tarjoamme
aineistoja yli 80 kielellä
lapsille, nuorille ja
aikuisille.

kirjastot.fi/monikielinenkirjasto
helmet.fi/monikielinenkirjasto
facebook.fi/monikielinenkirjasto
monikielinen.kirjasto@hel.fi

Carita Kiili,
akatemiattutkija, Tampereen yliopisto

Kuva: Marika Rinne

Sari Sulkunen,
apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto

Kuva: Pertti Snellman

Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Digitaalisilla tekstitaidoilla (digital literacies) viitataan monipuolisiin luku-, kirjoitus- ja viestintätaitoihin ja -käytänteisiin, joita tarvitaan digitaalisissa ympäristöissä toimimiseen ja aktiiviseen osallisuuteen lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa. Digitaalisille ympäristöille on ominaista monimodaisuus, monimodaalisuus, monikielisyys, globaalisuus, vuorovaikutteisuus ja kriittisyyden vaade. Lisäksi digitaalisuus läpäisee eri elämänpiirit: kasvatuksen, koulutuksen, työelämän ja vapaa-ajan. Kaikille kansalaisille onkin taattava yhdenvertaiset mahdollisuudet digitaalisten tekstitaitojen kehittämiseen. Erityistä huolta tulee pitää haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten, kuten lasten, digitaalisten tekstitaitojen tukemisesta. Näistä lähtökohdista syntyi ELINET-verkoston kannanotto ”Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus”, jonka sisällön esittelemme seuraavaksi.

ELINET-verkosto: Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus

Viimeisen 50 vuoden aikana useissa kansainvälisissä asiakirjoissa on korostettu, että tekstitaidot ovat osa ihmisten perusoikeuksia. ELINET-verkoston asiantuntijat esittävät, että perusoikeuksiin tulee sisällyttää myös lasten digitaaliset tekstitaidot. Lapsille tulee turvata kyky paikantaa, ymmärtää, yhdistää, arvioida, luoda ja käyttää informaatiota erilaisista lähteistä (verkkotekstit, videot, kuvat, interaktiiviset graafiset esitykset) sekä viestiä ja ilmaista ajatuksiaan monin eri tavoin (tekstien, kuvien ja digitaalisten materiaalien

avulla). Jos näiden taitojen kehittymistä ei tueta, mahdollisuudet toimia digitaalisissa ympäristöissä saattavat muodostua entistä epätasa-arvoisemmiksi. Verkoston esitys on yhdenmukainen Euroopan komission digitaalisia oikeuksia ja periaatteita koskevan julistuksen (26.1.2022) kanssa sekä Euroopan unionin ”Parempi Internet lapsille ja nuorille” -strategian kanssa.

Perusoikeus

Jokaisella lapsella on oikeus kehittää digitaalisia tekstitaitojaan. EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että jokaiselle lapselle – riippumatta sosiaalisesta taustasta, uskonnosta, etnisestä taustasta tai sukupuolesta – taataan tarvittavat resurssit ja mahdollisuudet kehittää digitaalista osaamistaan. Digitaalisen osaamisen tulee olla riittävää ja kestävä, jotta lapset voivat ymmärtää ja käyttää digitaalisia laitteita tehokkaasti oppimiseen, viestimiseen, tutkimiseen, viihtymiseen ja omien tavoitteidensa saavuttamiseen.

Edellytykset perusoikeuden saavuttamiseksi

Perusoikeus digitaalisiin tekstitaitoihin edellyttää useita seikkoja, joita on esitelty alla. ELINET-verkosto on kerännyt ja arvioinut useita esimerkkejä

hyvistä käytänteistä, joilla voidaan tukea näiden edellytysten toteutumista. Esimerkkeihin hyvistä käytänteistä voi tutustua ELINETin verkkosivuilla <https://elinet.pro/>.

1. Euroopan maat rakentavat tehokkaan digitaalisen infrastruktuurin ja pyrkivät saavuttamaan Euroopan unionin Digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman tavoitteet: jokaisessa kotitaloudessa tulisi olla gigabitin verkkoyhteys vuoteen 2030 mennessä.
2. Kaikilla lapsilla on riittävä suullinen kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaidot, jotka muodostavat perustan digitaalisille taidoille.
3. Vanhempia ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä tuetaan ohjaamaan lapsia turvalliseen digitaalisten laitteiden käyttämiseen.
4. Päiväkodeissa, esikouluissa ja kouluissa on käytettävissä tablettitietokoneita sekä käyttäjystävällisiä sovelluksia ja palveluita, joissa kunnioitetaan yksilön suojaa ja eettisiä periaatteita.
5. Digitaaliset taidot ovat osa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Lapsia tuetaan varhaislapsuudesta alkaen kehittämään taitoja, joita he tarvitsevat navigoidakseen turvallisesti ja vastuullisesti verkossa ja tunnistaakseen harhaanjohtavaa tietoa.
6. Opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa kaikki opettajat saavat tietoa ja tukea digitaalisten taitojen opettamiseksi, jotta kaikkien lasten taidot kehittyvät.
7. Digitaalisia työkaluja, kuten erilaisia sovelluksia, hyödynnetään luovan ja monimedialaisen ilmaisun tukemisessa ja lukemaan ja kirjoittamaan innostamisessa.
8. Kirjastot ovat helposti saavutettavia ja digitaalisesti hyvin resursoituja, ja niiden palvelut huomioivat kaikki lapset ja heidän tarpeensa.
9. Opetusministeriöt ja muut kansalliset opetusviranomaiset sisällyttävät digitaaliset taidot tuleviin linjauksiinsa, ohjausdokumentteihinsa ja investointeihinsa. Opetus-

ELINET eli European Literacy Policy Network on eurooppalainen tekstitaloasiantuntijoiden ja -toimijoiden verkosto, joka pyrkii tukemaan kaikkien eurooppalaisten luovia ja kriittisiä tekstitaloja ja niiden elinikäistä oppimista. Tavoitteena on vaikuttaa eurooppalaisten tekstitalojen tukevaan politiikkaan ja käytänteisiin. Verkosto tuo yhteen tutkijoita, käytännön tekstitalotyötä tekeviä ja päättäjiä sekä tarjoaa viestintäalustan yhteistyön vahvistamiseksi eri toimijoiden välillä. ELINET kokoaa tietoa eri maiden tekstitalotuloksista ja -käytännöistä, kerää hyviä käytänteitä tekstitalojen opetukseen sekä laatii tutkimusperustaisia politiikkasuosituksia.

viranomaiset tarjoavat digitaalisia alustoja, joissa opettajat ja muut tekstitalojen asiantuntijat voivat jakaa opetus- ja oppimateriaaleja avoimesti.

10. Päättäjät, asiantuntijat, vanhemmat ja paikallisyhteisöt toimivat yhdessä varmistaakseen yhdenvertaiset mahdollisuudet tekstitalojen kehittämiseen kaikissa sosiaaliryhmissä ja kaikilla koulutustasoilla.

Tämä lausunto on julkaistu eurooppalaisessa tekstitaloalan konferenssissa (22nd European Conference on Literacy) Dublinissa heinäkuussa 2022.

Työryhmä: Renate Valtin (chair), Snjezana Berak, Viv Bird, Jeroen Clemens, Kristina Čunović, Maria Lourdes de Dionísio, Aydin Durgunoğlu, Katarina Farkas, Christine Garbe, Winnie-Karen Giera, Colin Harrison, Carita Kiili, Tiziana Mascia, Fabio Nascimbeni, Helin Puk-sand, Jennifer Rowsell, Sari Sulkunen, Eufimia Tafa, Mairín Wilson, Uta Woitod.

Lähteet:

Euroopan unionin Digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelma. Saatavissa: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_fi [Viitauspäivä 10.2.2023]

Euroopan komission digitaalisia oikeuksia ja periaatteita koskeva julistus. 26.1.2022. Saatavissa: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles> [Viitauspäivä 10.2.2023]

Lasten ja nuorten digitaalinen vuosikymmen: uusi eurooppalainen Parempi internet lapsille -strategia (BIK+). 11.5.2022. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212&from=EN> [Viitauspäivä 10.2.2023]

Henrik Hurme

työskenteli Turun Kielivirta -hankkeessa 2017–2020 vastaten erityisesti Kielikarnevaalin tapahtumatuotannosta sekä yhteistyöstä kieltenopiskelijoiden kanssa. Tällä hetkellä Henrik työskentelee opintosuunnittelijana Åbo Akademiassa.

Kuva: Turun Kielivirta

Pikke Syrjä-Väisänen

on toiminut Turun Kielivirta -hankkeen projektikoordinaattorina vuodesta 2018 alkaen, ja hän on ollut mukana toiminnassa hankkeen alusta alkaen. Pikke työskentelee luokanopettajana ja CLIL-opettajana Wäinö Aaltosen koulussa Turussa.

Kuva: Turun Kielivirta

Kielten virtaa Turussa jo yli puoli vuosikymmentä!

Turussa ja sen lähikaupungeissa toimiva Turun Kielivirta -hanke on tukenut lasten kielitaitoa jo vuodesta 2016 alkaen. Opetushallituksen rahoittama kieliluokkaopetuksen kehittämishanke on edistänyt muun muassa oppilaiden kohdekielistä toimintaa ja kieltenopiskelumuotoja. Hanke on myös tarjonnut kieltenopettajille täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden alueelliseen verkostoitumiseen. Hankkeen toiminta jatkui vuoden 2022 loppuun asti.

Turun Kielivirta on kieliluokkien toiminnan ja opetuksen kehittämishanke, joka edistää ja kehittää oppilaiden kohdekielistä toimintaa ja kieltenopiskelumuotoja sekä tarjoaa opettajille täydennyskoulutusta ja mahdollisuuksia verkostoitumiseen. Hankkeen tavoitteena on myös kieliluokkalaisten kielitaidon parantaminen ja kieliluokkaidentiteetin tukeminen sekä kieliluokkaopetuksen käytänteiden kehittäminen ja jakaminen.

Hankkeen toiminnan alkaessa syksyllä 2016 kieliluokkien järjestelmällinen kehittäminen käsitti Turussa toimivat kieliluokat (ruotsin kielikylpy, englanti-, ranska- ja saksapainotteiset luokat sekä suomi–venäjä-luokat). Vuodesta 2018 hankkeen toimintaan ovat osallistuneet myös Naantalin ja Raision kieliluokat (englanti). Hankkeen toiminnan on mahdollistanut Opetushallituksen myöntämät valtionavustukset.

Turun Kielivirta -hankkeen logo. (Kuva: Turun Kielivirta)

Turun Kielivirta 2016–2022

Hankkeen toiminta käynnistyi syksyllä 2016 vauhdikkaasti, kun jo ensimmäisenä lukuvuonna ohjelmassa oli niin verkostoitumispäiviä ja työpajoja kuin koulutuksia ja seminaareja (muun muassa STEPS8-seminaari Seinäjoella, kaksikielisen opetuksen kehittämisseminaari Helsingissä sekä Kielikyllyn 30-vuotisjuhlaseminaari Vaasassa). Myös ensimmäinen Kielikarnevaali, Turun kieliluokkien oppilaille järjestettävä tapahtumapäivä, järjestettiin jo hankkeen ensimmäisenä toimintakeväänä 11.4.2017 Turun Messukeskuksessa.

Kaksikielisen opetuksen verkostoseminaari Turussa 2018

Erilaisiin tapahtumiin ja seminaareihin osallistumisen lisäksi Turun Kielivirta on myös itse tuottanut ja toteuttanut erilaisia koulutustilaisuuksia, muun muassa kaksikielisen opetuksen verkostoseminaarin maaliskuussa 2018. Turun Datacityssä järjestettyyn kaksipäiväiseen seminaariin osallistui kaksikielisen opetuksen ammattilaisia eri puolilta Suomea. Tilaisuuden avasi opetusneuvos Annamari Kajasto Opetushallituksesta. Seminaarin ohjelma sisälsi sekä ajankohtaisia puheenvuoroja, luentoja ja esittelyitä että pienryhmissä toteutettuja työpajoja. Tilaisuus oli

suunnattu kaikille kaksikielistä opetusta antaville perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen opettajille ja ohjaajille.

Kurkkaa Wäiski TV:n tekemä kooste seminaaripäivästä Kielihankkeet Turku – SITO Youtubessa: <https://youtu.be/6paqehn100k>.

Seminaarin luennoitsijoina toimivat muun muassa aivotutkija ja kasvatustieteiden professori Minna Huotilainen Helsingin yliopistosta (Aivotutkimus suosii varhaista kaksikielistä opetusta) sekä vieraan ja toisen kielen opetukseen ja oppimiseen erikoistunut yliopistonopettaja Kristiina Skinnari Jyväskylän yliopistosta (Kielen rooli CLIL-opetuksessa ja oppiaineiden tiedonalakohtaiset kielet). Työpajoissa osallistujat pääsivät vuorostaan tutustumaan esimerkiksi erilaisiin digitaalisiin suullisen kielitaidon kehittämismahdollisuuksiin (kouluttajana Anniina Kapanen), draamapedagogiikkaan (Johanna Pulkkinen) ja laulupiirtämiseen (Minna Lappalainen/Laulau) unohtamatta erilaisia ranskan, ruotsin ja saksan kohdekielisiä työpajoja!

Turun Kielivirta on myös osallistunut monipuolisesti eri toimijoiden toteuttamiin seminaareihin kouluttajan roolissa. Esimerkiksi STEPS 2021-seminaarin ohjelmassa oli Turun kielihankkeiden projektityöntekijä Henrik Hurmeen ohjaama ideapaja *Kielikarnevaali, onnistumisia ja oppeja*, sekä luokan- ja aineenopettaja Hanna-Maaria Linja-ahon *Digivinkejä alakouluun* -ideapaja. Lahden kaupungin ja Tiirismaan koulun englanninkielisten luokkien järjestämä STEPS-seminaari järjestettiin 9.4.2021 verkkotapahtumana.

Kielikarnevaalin tapahtumaesite vuodelta 2017. (Kuva: Turun Kielivirta)

Kohdekielistä toimintaa kieliluokkalaisille

Turun Kielivirta on toiminta-aikansa aikana järjestänyt Turun sekä Raision ja Naantalien kieliluokkien oppilaille ja opettajille monipuolista kohdekielistä toimintaa. Englannin kieliluokkalaiset ovat muun muassa osallistuneet englanninkieliseen vaahtokarkkitöypajaan sekä *Interacting Theatre Company*n toteuttamaan osallista-

vaan teatteriesitykseen. Ruotsin kielikylpyluokan draamakerho vieraili vuorostaan Åbo Svenska Teaterissa, kun taas suomi-venäjä-luokan oppilaat nauttivat klassisesta baletista *St Petersburg Festival Ballet* -seurueen Joutsenlampi-esityksen merkeissä. Saksapainotteisissa luokissa toteutetuissa projekteissa tutustuttiin muun muassa paikallisiin ja kansainvälisiin nähtävyyksiin sekä Mikael Agricolaan, saksaksi tietenkin!

Kielikarnevaali – juhlapäivä kaikille kieliluokkalaisille!

Kielikarnevaalit ovat Turun Kielivirran alun perin 2016–2017 kehittämä kieliluokkien oppilaille suunnattu tapahtumakonsepti. Tapahtuma järjestettiin ensimmäisen kerran huhtikuussa 2017. Kielikarnevaali on hankkeen ehdottomasti suurin, näkyvin ja vaikuttavin toiminnan muoto – tapahtumat ovat vuosien varrella koskettaneet tuhansia oppilaita sekä satoja opettajia ja kielenopetuksen ammattilaisia, useita kymmeniä tapahtumatuotannon ammattilaisia unohtamatta!

Kielikarnevaalien tarkoituksena on ennen kaikkea ollut tarjota kieliluokkalaisille ja heidän

Turun Kielivirta ja Kielikarnevaali tuovat väriä ja iloa kieltenoppimiseen ja -opettamiseen! (Kuva: Henrik Hurme)

opettajilleen kohdekielistä, kieltenoppimiseen, -opiskeluun ja -opettamiseen innostavaa toimintaa. Myös alueellisen verkostoitumisen lisääminen ja tukeminen niin Turun kuin Raision ja Naantalien kieliluokkien välillä on ollut yksi Kielikarnevaalien kantavista teemoista.

Ensimmäinen Kielikarnevaali järjestettiin Turun Messukeskuksessa, ja tapahtumaan osallistui yhteensä noin 1 200 perusopetuksen kieliluokkalaista, kaikki ykkösistä yhdeksäsluokkalaisiin! Päivän ohjelmassa oli muun muassa englannin-, espanjan-, ranskan-, ruotsin-, saksan- ja venäjänkielisiä tehtävärasteja sekä kielitaitoa ja -tietoisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävä Seppo-peli. Kielikarnevaalia varten laaditussa pelissä eri koulujen kieliluokkalaisista koostetut ryhmät ratkoivat mitä mielikuvituksellisimpia arvoituksia jokaisen ryhmäläisen monipuolista kielitaitoa hyödyntäen!

Kielirastien ja pelien lisäksi karnevaaliväkeä oli viihdyttämässä Svenska på stan -projektin maskotti Svenni sekä beatboxaaja Felix Zenger!

Ensimmäistä Kielikarnevaalia oli toteuttamassa myös useita yhteistyökumppaneita: Aura Of Puppets, EF-Kielimatkat, eTapit, Goethe-Institut Finland, Hoppa Rep (Finlands Svenska Idrott), Ranskan instituutti, Superpark, Svenska nu, TALK by Zodiak, Turun Kielikylpyvanhemmat ry, Turun ranskan kieliluokkien kannatusyhdistys, Venäjän kieliluokkien kannatusyhdistys ja Wäiskin vanhemmat ry.

Kielikarnevaalin englannin-, espanjan-, ranskan-, ruotsin-, saksan- ja venäjänkieliset kielirastit olivat suunnitelleet Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksen kieltenopiskelijat, ja he myös ohjasivat rastit. Tapahtuman suunnitteluun ja toteutukseen osallistui kaiken

Kielikarnevaali-tapahtumaa on järjestetty mm. Kupittaaan urheiluhallissa. Liikkuminen ja kieltenoppiminen sopivat mainiosti yhteen! (Kuva: Pikke Syrjä-Väisänen)

kaikkiaan reilu 30 kieltenopiskelijaa. Opiskelijoilla oli itse tapahtuman toteuttamisen lisäksi mahdollisuus suorittaa 1–2 opintopistettä. Opintopisteet ansaitakseen tuli opiskelijoiden muun muassa osallistua tapahtuman suunnitteluun ja toteutukseen sekä kirjoittaa lyhyt raportti omista tehtävistään ja vastuualueistaan. Raporttien hyväksymisestä ja opintopisteiden myöntämisestä vastasi Turun yliopisto.

Kielten karkelointia 2018–2020

Kielikarnevaaleja on ensimmäisestä tapahtumasta alkaen järjestetty vuosittain, jokaisen tapahtuman ollessa uniikki ja edeltäjänsä verrattuna hieman erilainen. Myös paikka ja toteutustapa on aikojen saatossa muuttunut: Kielikarnevaali 2018–2020 järjestettiin Turun Kupittaaan urheiluhallissa.

Vuonna 2019 järjestettiin kaksi erillistä tapahtumaa, toinen alakoululaisille ja toinen yläkoululaisille. 7.–9.-luokkalaisten Kielikarnevaali järjestettiin vapun aattona 30.4.2019 Turun suomenkielisen työväenopiston ja Luostarinvuoren koulun alueella. Yläkoulujen kieliluokkalaisten pelasivat päivän aikana kyseistä tapahtumaa varten laadittua Seppo-peliä sekä osallistuivat 3–4 työpajaan liikkuen pajasta toiseen omina luokkinaan. Työpajoissa tutustuttiin muun muassa taikuuden kieleen (työpaja Language of Magic), rytmin ja tanssin kieliin (Language of Rythm ja Language of Dance) sekä kuvan ja kehon kieliin (Language of Image ja Speaking without words). Rytmin ja tanssin kieliin tutustuttiin ranskan- ja espanjankielisten tanssinopettajien johdolla – askelten opetteluun lomassa oppii sujuvasti myös kieliä, ja päinvastoin! Mukana vuoden 2019 kar-

Henrik ja Pikke iloisina yläkoululaisten Kielikarnevaalissa 30.4.2019. (Kuva: Turun Kielivirta)

Pikke ja saamen kielen ja kulttuurin edustaja Niina Siivikko Kielikarnevaaleilla 2020. (Kuva: Turun Kielivirta)

nevaaleissa oli 1 038 alakoululaista ja 453 yläkoululaista.

Kielikarnevaaleja voi tunnelmoida muun muassa videokoosteen kautta: <https://youtu.be/uYEPqx4IRNc> (Youtube/Kielihankkeet Turku – SITO). Video on kuvattu alakoulun Kielikarnevaalista 2019.

Kieliä kaikille 2020–

Kielikarnevaalin sisältöjä on muokattu myös erilaiset kohderyhmät huomioon ottaen. Helmikuussa 2020 järjestetty tapahtuma oli suunnattu Turun kieliluokkakoulujen kaikille kolmannen luokan oppilaille. Myös tapahtuman aiemmilta vuosilta tuttua ajankohtaa (huhtikuu) oli aikaistettu muutamalla kuukaudella: näin ollen oppilaat ehtivät tutustumaan erilaisiin kieliin ja kulttuureihin ennen helmikuussa tehtäviä kielivalintoja.

Aiemmin mainittujen yhteistyökumppaneiden lisäksi Kielikarnevaaleissa ovat vuosien saatossa vaikuttaneet AFS Intercultural Programs Finland ry, CISV, Eagles Rugby Football Club, Explorius Education Finland, Hesburger Oy, M&M Kuntotalo, Reynier Gomez, STS Kielimatkat, Svenska Nu,

Tjolahåpp, UP Global sekä Suomen Youth For Understanding ry (YFU). Vuonna 2020 omaa kieli- ja kulttuurirastiaan oli pitämässä myös saamen kielen ja kulttuurin edustaja Niina Siivikko.

Kielikarnevaaleista on vuosien saatossa muodostunut vakiintunut termi ja tapahtumakonsepti niin Turussa kuin sen lähikaupungeissa. Useiden vuosien kokemuksen avulla ja ammattitaitoisten järjestäjätahojen ansioista tapahtumaa on ollut helppo toteuttaa myös muuttuvissa olosuhteissa, esimerkiksi pandemian aikana. Vuonna 2021 tapahtuma järjestettiin etänä kaikille turkulaisille kolmasluokkalaisille erilaisia virtuaalisia toiminta-alustoja hyödyntäen. Tuomareina peleissä toimivat kieliluokkien yläkoululaiset.

Tuhannet kiitokset Kielikarnevaaleihin osallistuneille oppilaille ja opettajille! Iso kiitos myös kaikille järjestäjä- ja yhteistyötahoille! Kiitos myös Turun Kielivirta -hankkeen rahoittajalle Opetushallitukselle mahdollisuudesta toteuttaa tapahtumaa!

Oppilasopas kouluissa

Kielivirran viimeisimpänä kehittämiskohteena on oppilaiden osallisuuden ja aktiivisuuden tuke-

Kielikarnevaalin järjestäminen onnistuu myös etänä. Alakoululaisten Seppo-peliä tuomaroivat yläkoulun kieliluokkalaiset. (Kuva: Pikke Syrjä-Väisänen)

minen sekä kielitaidon hyödyntäminen oppilasopastojen kautta. Turkulaisissa kieliluokissa ja kieliluokkakouluissa vierailee paljon sekä kotimaisia että kansainvälisiä vieraita. Paras asiantuntija kertomaan koulusta ja opiskelusta vieraille on oppilas, tietenkin!

Oppilasoppaita on koulutettu Turun kieliluokkakouluissa vuodesta 2021 alkaen. Opastointia tarjoaa mahdollisuuksia tärkeiden kokemusten saamiseen ja yhdessä tekemiseen sekä oppilaan omaan ilmaisuun kaikenlaista koulun kannalta hyödyllistä toimintaa unohtamatta. Kielten opiskelu on myös aina yhteydessä kulttuurikasvatukseen.

Oppilaita on koulutuksen aikana ohjattu muun muassa siinä, miten hyvä opas toimii, minkä lisäksi he ovat keränneet tietoa omista kouluistaan, kotikaupungeistaan ja kotimaistaan. Oppilasoppaat ovat harjoitelleet kohteliasta kohteiden esittelyä

Iloisia Wäinö Aaltosen koulun oppilasoppaita (4.lk oppilaita). (Kuva: Pikke Syrjä-Väisänen)

ja opastamista sekä myös tervehtimään monipuolisesti vierailla kielillä. Oppilasoppaiden koulutus ja opastuksen harjoittelu aloitetaan suomeksi harjoittelun ja lopullisen opastuksen vaihtuessa lopulta kohdekieliseksi.

STUDENT GUIDE

Oppilasopas-logo. Logo löytyy käännettynä kaikille kohdekielille. (Kuva: Turun Kielivirta)

Kielivirran tulevaisuus ja toiminnan vakiinnuttaminen

Kuten sanottua, on Kielikarnevaaleista muodostunut vakiintunut, vuosittain toistuva turkulainen perinne. Kielikarnevaali jatkuukin vuosittain toistuvana tapahtumana kaikille turkulaisille kolmasluokkalaisille kannustaen samalla A2-kielen valitsemiseen. Tapahtumalla on myös todettu olevan selkeä, positiivinen vaikutus kielivalintoihin, sillä A2-kieliä valitaan Turussa nykyisin enemmän. Perinne jatkuu myös Turun Kielivirta-hankkeen päätyttyä, ja jo hankkeen toiminta-aikana vastuuta tapahtuman järjestämisestä ja mahdollistamisesta on siirretty hankkeelta Turun kaupungille ja kaupungin kielikoordinaattoreille.

Oppilasopastoiminta on käynnistynyt turkulaisissa kouluissa, ja koronan jälkeen ensimmäisiä vieraita ja opastuksia on jo ollut. Oppilasopastoiminta on otettu kouluissa hyvin vastaan ja toiminta jatkuu!

Myös erilaiset koulutukset sekä verkostoitumiseen tarkoitetut tilaisuudet ovat jatkuneet koko hankkeen toiminta-ajan toiminnan ollessa vakiintunutta sekä ennen kaikkea hyödyllistä ja arjen kielenopetukseen suoraan sovellettavissa olevaa. Kieliluokkien jatkuvuus on turvattu ja kieliluokille hakeutuu edelleen paljon oppilaita.

Wäinö Aaltosen koulun oppilasoppaita. (Kuva: Pikke Syrjä-Väisänen)

Hienoa, että kielistä ollaan kiinnostuneita – onhan kielitaito avain maailmaan!

Turun kieliluokista voit lukea lisää täältä:
<https://blog.edu.turku.fi/kieliluokat/>.

Tutustu myös Turun Kielivirta-hankkeeseen:

Verkkosivut:
<https://blog.edu.turku.fi/kielivirta/>

Instagram:
https://www.instagram.com/turun_kielihankkeet/

Facebook-ryhmä:
<https://www.facebook.com/groups/1386209581408389/>

Tekstin ovat kirjoittaneet FM Henrik Hurme ja KM Pikke Syrjä-Väisänen.

Lähteet:

Kieliluokat.fi. 2022. Saatavissa: <https://blog.edu.turku.fi/kieliluokat/> [Viittauspäivä 14.10.2022]

Turun Kielivirta. 2022. Saatavissa: <https://blog.edu.turku.fi/kielivirta/> [Viittauspäivä 14.10.2022]

Tukea oppimiseen erilaisin opetusjärjestelyin: Haastattelussa kolme perusopetuksessa toimivaa opettajaa kolmesta eri koulusta

Artikkelissa tutustutaan oppimisen tuen järjestelyihin erilaisissa kouluissa. Juttua varten on haastateltu luokanopettajaa ja erityisopettajia perusopetuksessa. Ensimmäisenä esitellään Kaarinan Kotimäen koulun Ristikallion alkuopetusyksikön toimintaa. Ristikalliossa toteutetaan opetusta joustavana alkuopetuksena, jolloin alkuopetusluokat toimivat yhdysluokkaperiaatteella ja esikoulu toimii tiiviissä yhteistyössä alkuluokkien kanssa. Toisena esitellään Syvälahden koulun (Turku) toimintaa ja oppimisen tukea. Syvälahden koulu on aloittanut toimintansa vuonna 2018 uusissa toimitiloissa, ja koulurakennuksen suunnittelussa on pyritty varmistamaan tilojen joustavuus ja sopivuus nykypäivän opetusta ja oppimista tukemaan. Kolmantena esitellään Salon Armfeltin koulun yhteisopettajuusmallia, jossa erityisluokat toimivat tiiviissä yhteistyössä yleisopetuksen luokkien kanssa.

Koulujen fyysiset rakenteet eroavat toisistaan merkittävästi, mutta oppimisen tukea annetaan samanlaisten periaatteiden ohjaamana. Kaikissa kouluissa oppimisen tukea annetaan erilaisia pedagogisia ratkaisuja hyödyntäen. Toiminta perustuu aikuisten tiiviiseen yhteistyöhön sekä joustaviin järjestelyihin. Joustavuus olikin kaikissa kouluissa keskeisessä roolissa: esimerkiksi oppilasryhmiä koostetaan oppitunnista riippuen oppilaiden tuen tarpeiden mukaan. Tiloja pyritään hyödyntämään monipuolisesti, joskin opettajat kuvaavat, että tilojen hyödyntämiseen liittyy joitakin haasteita.

Kotimäen koulu, Ristikallion yksikkö, Kaarina

Haastattelussa luokanopettaja (KM) Sari Mikola, joka on työskennellyt alkuopetuksen luokanopettajana lähes 30 vuotta ja toimii tällä hetkellä 1.–2 luokkien vastuopettajana ja vararehtorina Kotimäen koulussa.

1. Millainen on oppimisympäristö, jossa työskentelet? Millaisia ovat fyysiset rakenteet? Mitä opetus on järjestetty?

Koulumme on yhtenäiskoulu, jossa luokat 3–6 sijaitsevat eri kiinteistöissä ja alkuope-

tus ja Ristikallion päiväkotit sijaitsevat samassa rakennuksessa. Alkuopetuksessa on tänä vuonna oppilaita 146, kuusi luokkien 1–2 perusopetusryhmää ja yksi integraatioluokka/pienryhmä. Toimimme kolmessa tiimissä, ja jokaiseen tiimiin kuuluu kaksi 1.–2. luokkien ryhmää sekä esiopetusryhmä. Tilat sijaitsevat fyysisesti lähekkäin, saman käytävän varrella. Oppilaiden kotiluokka on sekaluokka, jossa on noin puolet ensimmäisen luokan oppilaita ja toinen puoli toisen luokan oppilaita. Neljänä päivänä viikossa koulupäivä alkaa ekaluokan jakotunnilla ja päättyy toisen luokan jakotun-

Kuva: Sari Mikkola.

tiin. Näin meillä on lähes päivittäin yhdellä tunnilla kaksi opettajaa ja ohjaaja, jolloin voimme jakaa luokkaa kulloisenkin tarpeen mukaan. Työskentelemme opettajaparin kanssa yhdessä. Suunnittelemme ohjelman ja ryhmittelyt yhdessä viikoittain.

2. Miten oppimisen tuki on järjestetty? Miten joustavat opetusryhmät tukevat tuen antamista?

Eri-ikäisten toimiminen yhdessä tuo oppilaan lähelle mallin, miten ollaan koululaisia. Suuri etu on arjen käytänteissä ja säännöissä. Kakkosluokan oppilaat tietävät jo, miten koulun tiloissa kuljetaan, mistä tavarat luokassa löytyvät ja miten luokassa ollaan ja toimitaan. Näitä asioita ei tarvitse syksyllä koulun alkaessa käydä läpi ollenkaan niin paljon kuin kokonaan uuden eka-luokan kanssa.

Oppilaan tuen tarvetta selvittää jo koulun aloitusta edeltävänä keväänä. Siirtopalavereissa esikoulun opettajien ja vanhempien kanssa saadaan jo alustavaa tietoa. Syksyllä koulun alkaessa alkumittaukset ja havainnointi luokanopettajatyöparin ja laaja-alaisen erityisopettajan toimesta ovat keinoja selvittää tuen tarvetta. Tuen järjestäminen suunnitellaan ja toteutetaan edellä mainitulla kokoonpanolla. Alkuopetuksessa on yksi laaja-alainen erityisopettaja. Jokaista kahta luokkaa kohden on koulunkäynninohjaaja, joka on myös tiiviisti mukana. Ohjaaja jatkaa iltapäiväkerhoon saman ryhmän kanssa, jolloin tuen antaminen jatkuu siellä esim. läksyjen teossa.

3. Millaisia muunlaisia toimivia käytänteitä teillä on oppimisen tukeen liittyen?

Joustavat ryhmät ja tiivis työparina työskentely helpottavat tuen järjestämistä. Molemmat opet-

tajat tuntevat oppilaat hyvin. Juuri oppilaantuntemus on hyvä asia tässä tavassa tehdä työtä. Voimme jakaa oppilaita esimerkiksi lukutaidon perusteella ryhmiin, tai toinen opettajista voi ottaa vain kaksi tai kolme oppilasta tietyksi ajanjaksoksi, jolloin he pääsevät eteenpäin ja muun ryhmän mukaan. Näitä erilaisia ryhmittelyjä on helpoin tehdä jakotunneilla. Kun molemmat luokat ovat koulussa, pidämme taito- ja taideaineet sekaryhmissä ja näin saadaan jo kokeneempien koululaisten toiminnasta hyvä malli kouluaan aloitteleville oppilaille.

5. Minkälaiset asiat ovat haasteita oppimisympäristössänne tuen järjestämisen näkökulmasta?

Tilat ovat vanhassa koulutalossa, joka tuo haastetta eriyttämiseen. Kaipaamme erillistä tilaa, jonka saisi tarvittaessa rauhoitettua esimerkiksi sulkemalla oven. Nyt toimimme käytävillä ja yhteisissä tiloissa, joissa ajoittain on melko rauhatonta. Erilaisin järjestelyin olemme kuitenkin saaneet toimivuutta aikaan.

Ryhmittelyä ja oppilaiden jakamista pienempiin kokoonpanoihin haluaisimme tehdä enemmänkin. Laaja-alainen erityisopettaja ja ohjaaja ovat myös luokissa mukana. Oppilasmäärä on aika suuri (26 oppilasta 2. luokalla), ja luokkatilat alkavat käydä ahtaiksi. Oppilaat, jotka kaipaavat eniten tukea, tarvitsevat sitä aikuiselta, mutta ison ryhmän seassa se on haastavaa. Keskittyminen herpaantuu pienestäkin häiriötekijästä. Käytävältä, jonka varrella myös esikoululaiset leikkivät ja kulkevat ulkoilemaan ja ruokailuun eri aikataulun mukaan, sitä rauhaa ei löydy.

6. Kuvaile jokin onnistunut kokemus oppimisen tukeen liittyen.

Onnistumisia ja mahtavia oppimisen kokemuksia tulee jatkuvasti, ja oppilaat ovat innostuneita ja ylpeitä saavutuksistaan. Toisen luokan oppilaat

Kuva: Sari Mikkola.

ovat parhaimmillaan kertoessaan ekaluokkalaisille kouluasioita tai ohjatesaan heitä vaikka kellonaikojen oppimisessa. Aina kun kerrot asiaa toiselle, se jäsentyy ja selkiytyy ja oppiminen vahvistuu myös itselle. Usein tässä tilanteessa kuulee sanat: "Ope, nyt mä tajusin tämän!"

Syvälahden koulu, Turku

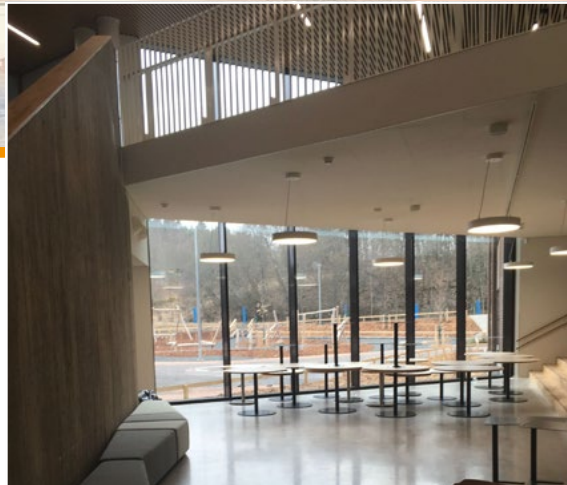
Haastattelussa laaja-alainen erityisopettaja (KM) Leena Kytöhonka.

1. Millainen on oppimisympäristö, jossa työskentelet? Millaisia ovat fyysiset rakenteet? Miten opetus on järjestetty?

Työskentelen vuonna 2018 valmistuneessa Syvälahden monitoimitalossa laaja-alaisena erityisopettajana. Koulussamme on oppilaita tällä hetkellä vähän vajaa 700. Tänä vuonna vastuuleni kuuluvat 1., 5. ja 9. luokan oppilaat. Valta-

osan tunneistani työskentelen yläkoululaisien kanssa, sillä suurin osa koulun oppilaista on yläkoululaisia. Rakennuksessa on koulun lisäksi tilat päiväkodille, neuvolalle, kouluterveydenhuollolle ja oppilashuollolle, kirjastolle sekä nuokkarille. Koulu poikkeaa tavallisesta ”käytäväkoulusta” mahdollistaen etenkin alakoulun korttelitiloissa oppilaiden joustavan ryhmittelyn. Erityisopetuksen näkökulmasta tilat toimivat hyvin, sillä jokaisessa alakoulun kotikorttelissa on yksi pienempi opetustila eriyttämistä varten. Yläkoulun tilat ovat täydessä käytössä, ja pienempi oppilasmäärä mahdollistaisi joustavat opetusjärjestelyt ja oppilaiden toisenlaisen ryhmittelyn paremmin. Yläkoulun puolella on kaksi pienryhmätilaa, joita erityisopettajat ja suomi toisena kielenä -opettajat jakavat yhdessä suunnitellen. Yksi ”tavallisesta” koulusta poikkeava ja usein ihmettelyä aiheuttava asia on lasiseinien suuri määrä.

Kuva: Leena Kytöhonka.

2. Miten oppimisen tuki on järjestetty?

Oppimisen tuki järjestetään yhteistyössä luokanopettajien, koulunkäynninohjaajien, erityisopettajien ja tarvittaessa oppilashuoltohenkilöstön kesken. Erityisopettajien käytössä on Turun kaupungin tuen tarpeen kartoitukset sekä oman harkinnan mukaan tehtävät seurantatutkimukset ja yksilötestaukset. Keskustelua oppilaiden tuen tarpeista käydään aktiivisesti yhdessä luokanopettajien ja ohjaajien kanssa. Tuen tarpeita tarkastellaan useaan otteeseen lukuvuodessa ja erityisopettaja- ja ohjaajaresurssia suunnataan uudelleen myös useaan kertaan lukuvuoden aikana. Erityisopettajat vastaavat sekä erityisopettajien että ohjaa-

jien lukujärjestyksistä. Tukea antavat kaikki Syvälahden koulussa toimivat opettajat, ohjaajat ja muu henkilökunta. Tuen vaikuttavuutta seurataan erityisopettajien yhteisissä tapaamisissa, tiimien kokouksissa,

tuen seurantalavereissa ja arviointikeskusteluissa.

3. Miten uudet tilat tukevat tuen antamista?

Uudet tilat tukevat tuen antamista siten, että oppilaiden ei tarvitse siirtyä omasta kotikorttelistaan pois esimerkiksi pienryhmäopetukseen, vaan erityisopettaja siirtyy oppilaiden kotikortteliin antamaan tukea joko samanaikaisopetuksena tai pienryhmäopetuksena korttelin omassa pienryhmätilassa. Yläkoulussa oppilaat siirtyvät itse pienryhmätiloihin tai erityisopettajat ovat koko opetusryhmän mukana aineenopettajan kanssa samanaikaisopettajina.

4. Millaisia muunlaisia toimivia käytänteitä teillä on oppimisen tukeen liittyen?

Meillä on paljonkin toimivia käytänteitä tuen järjestämiseen liittyen. Moni niistä on luokanopettajien ja aineenopettajien itse suunnitteleimia tukitoimia, joita on kehitetty toimivammiksi koko Syvälahden koulun olemassaolon ajan, ja ne liittyvät esimerkiksi opetuksen ja oppimisympäristön strukturointiin ja arvioinnin yhtenäistämiseen. Itse koen tuen jatkuvan seurannan ja yhteistyön muiden erityisopettajien kanssa erittäin tärkeäksi omassa työssäni. Pyrimme tekemään yhteistyötä myös saarten muiden koulujen erityisopettajien kanssa tuen käytänteiden yhtenäistämiseksi.

5. Minkälaiset asiat ovat haasteita oppimisympäristössänne tuen järjestämisen näkökulmasta?

Haasteeksi on noussut oppilaiden suuri määrä etenkin yläkoulussa. Joustavatkin tilat muuttuvat melko joustamattomiksi, jos kaikki tilat ovat koko ajan täydellä käytöllä. Pienluokat omassa lähikoulussa tukisivat paremmin eniten tukea tarvitsevia oppilaita. On fakta, että aina on oppilaita, jotka tarvitsevat pysyviä rakenteita ja aikuisia, ja tätä pienluokkamahdollisuutta ei tilojen puuttumisen ja henkilöstöresurssin vuoksi Syvälahdessä tällä hetkellä valitettavasti ole.

6. Paras onnistumisesi? Eli kuvaile jokin onnistunut kokemus oppimisen tukeen liittyen.

Parasta onnistumista on tähän vaikea yksilöidä, sillä onnistumiset tässä työssä saattavat jostain toisesta tuntua pieneltä. Joku juuri ja juuri hyväksytysti suoritettu koe tai muu suoritus saattaa olla valtava voitto toiselle, kun jollekin toiselle arvosana 7 saattaa olla valtava pettymys. Aivan mahtavalta on tuntunut se, kun joku 9.-luokkalainen saa tuettuna peruskoulun suoritettua, kun saavutus syystä tai toisesta ollut valtavan työn takana. Eräs päätöspäivä muutaman vuoden takaa on jäänyt tästä syystä erityisen hyvin mieleen.

Armfeltin koulu, Salo

Haastattelussa erityisluokanopettaja (KM) Anni Niittynen, joka toimii tällä hetkellä erityisluokanopettajan tehtävien lisäksi apulaisrehtorina Armfeltin koulussa.

1. Millainen on oppimisympäristö, jossa työskentelet? Millaisia ovat fyysiset rakenteet? Miten opetus on järjestetty?

Armfeltin koulu on iso yhtenäiskoulu, joka toimii useassa eri rakennuksessa yhteisessä pihapiirissä. Alakoulun puolella luokat toimivat yhteisopet-

tajuuden periaatteella siten, että jokainen luokkataso muodostaa oman ryhmänsä. Tiimin muodostavat luokanopettaja, erityisluokanopettaja ja ohjaaja tai kaksi luokanopettajaa, erityisopettaja ja ohjaaja. Jokaisella luokkatasolla on oma erityisluokanopettaja, ja lisäksi koulussa toimii laaja-alainen erityisopettaja. Fyysisesti luokat on sijoitettu vierekkäin ja lähekkäin, ja kolmessa luokassa on ääntä eristävä avattava väliseinä. Väliseinä mahdollistaa tilojen muunneltavuuden ja sen, että koko luokkataso mahtuu toimimaan myös yhdessä isossa yhteisessä tilassa. Kolmen opettajan tiimeissä on kuitenkin myös jokaiselle opettajalle ja näin ollen myös jokaiselle pienelle ryhmälle oma luokkatilansa.

Lukujärjestyksissä on huomioitu se, että yhteisopettajuutta on mahdollisuus toteuttaa sujuvasti. Käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilailla on suureksi osaksi sama lukujärjestys, jolloin luokka voidaan jakaa sopiviin ryhmiin. Erityisluokanopettaja ottaa yleensä matematiikan ja suomen kielen tunteilla pienemmän ja enemmän tukea tarvitsevan ryhmän opetettavakseen. Muita lukujärjestysteknisiä ratkaisuja ovat esimerkiksi se, että puolet oppilaista opiskelee musiikkia musiikinopettajan ja ohjaajan kanssa ja puolikas ryhmä opiskelee esimerkiksi englantia tai suomen kieltä omien opettajiensa kanssa. Tällöin voidaan tarpeen mukaan jakaa puolikas ryhmä vielä pienemmiksi ryhmiksi tai hyödyntää samanaikaisopetusta. Lisäksi kolmen opettajan tiimeissä yhtenä päivänä viikossa on kiertopäivä, jolloin opettaja opettaa saman tunnin kolmeen kertaan, ja oppilaat kiertävät jokaisen opettajan luona.

2. Miten oppimisen tuki on järjestetty? Miten yleisopetuksen ja erityisluokan yhteisopetus tukee tuen antamista?

Oppilaiden tuen tarpeen arviointi ja kartoitus alkaa jo ennen siirtymistä ekaluokalle. Yhteis-

työ esikouluryhmien kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Niveltapaamisissa käydään läpi tarkkaan kaikki tulevat ekaluokkalaiset ja heidän yksilölliset tarpeensa. Yhteisopettajuustiimeissä opettajat käyvät yhteistä keskustelua siitä, ketkä oppilaista nimetään erityisopettajan kotiryhmään ja miten muut oppilaat jaetaan ryhmiin. Ryhmäjako ei välttämättä ole kiinteä tai pysyvä, vaan ryhmät muodostetaan joustavasti oppilaiden tuen tarpeiden mukaan. Ryhmien kokoonpanot voivat vaihdella eri oppiaineiden välillä. Ensimmäisellä luokalla yhtenä ryhmitelyperusteena on lukutaito, ja joustavien ryhmittelyjen avulla saadaan alkuun jokaiselle ekaluokkalaiselle sopiva lukuryhmä. Seuraavina vuosina tätä jakoperustetta ei enää tarvita ja tiimit luovatkin erilaisia ryhmiä esimerkiksi sen mukaan, tarvitseeko oppilas pienempää ryhmää opiskelunsa tueksi tai vaikkapa lisätukea matematiikan opiskeluun.

Jokaisella luokkatasolla on oma erityisluokanopettaja, joka on päävastuussa tuen suunnittelusta ja toteutumisesta. Tosiasiassa tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuu koko yhteisopettajuustiimi. Tiimit kokoontuvat yhteisellä suunnitteluajalla kerran viikossa.

Silloin tiimit suunnittelevat sekä tulevan viikon ohjelman että keskustelevalle oppilaiden asioista. Yhteinen keskustelu on koko opetuksen kannalta ensiarvoisen tärkeää ja vie usein tuen suunnitelmia ja toteutusmahdollisuuksia parhaiten eteenpäin. Kun useampi opettaja tuntee oppilaan, hänen taitonsa ja haasteensa, on helpompi myös yhdessä pohtia, millaisin tukikeinoin häntä voitaisiin auttaa parhaiten. Tiimit sopivat yhdessä myös siitä, kuka antaa tukiovetusta, jos sitä tarvitaan, tai mitä tehdään, kun huomataan, että joku oppilaista tarvitseekin lisää tukea jossakin oppiaineessa.

Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan arjen tasolla yhteisen suunnitteluajan ja yhteisten oppituntien puitteissa. Erityisluokanopettajalla on päävastuu tuen asiakirjojen pitämisestä ajan tasalla.

3. Millaisia muunlaisia toimivia käytänteitä teillä on oppimisen tukeen liittyen?

Salon kaupungissa on otettu tänä syksynä käyttöön FUNA-testit, joiden avulla kartoitetaan 3.–9.-luokkalaisten matemaattisia taitoja sekä luku- ja kirjoitustaitoa. Näiden testien analytiikan ja ViLLE-oppimisympäristössä tehtävien yk-

Kuva: Anni Niittynen.

silöllisten oppimisen tuen salkkutehtävien avulla saadaan kohdennettua oppilaille sellaisille osa-alueille, joilla mahdolliset haasteet ovat tulleet esille.

4. Minkälaiset asiat ovat haasteita oppimisjärjestössänne tuen järjestämisen näkökulmasta?

Yhteisopettajuusmallia on lähdetty rakentamaan siten, että tiimin muodostaa kolme opettajaa ja ohjaaja. Alueellamme oppilasmäärä on kuitenkin vähentynyt siten, että tällä hetkellä 1. ja 2. luokan tiimeissä onkin vain kaksi opettajaa ja ohjaaja. Joustavien ryhmäjakojen tekeminen ei ole tällöin niin yksinkertaista kuin silloin, jos ryhmää jakaakin kolme opettajaa. Ikäryhmät ovat myös hyvin erilaisia eivätkä mallit toimi suoraan sellaisinaan joka ikätasolla. Joillakin vuosiluokilla on enemmän sellaisia oppilaita, jotka tarvitsevat pienempää ryhmää tuekseen enemmän ja toisilla vuosiluokilla taas riittää, että pienessä ryhmässä opiskelua on päivässä muutaman tunnin ajan.

Kuva: Anni Niittynen.

5. Paras onnistumisesi? Eli kuvaile jokin onnistunut kokemus oppimisen tueen liittyen.

Paras onnistuminen omalla yhteisopettajuustiimilläni on ollut se, että pystyimme kohdistamaan paljon resurssia niille oppilaille, jotka eivät oppineet lukemaan samassa tahdissa muiden kanssa. Pohdimme yhdessä riittävän tuen järjestämistä ja päätimme,

että kohdistamme erityistä lisätukea kolmelle oppilaalle. Näin ollen ryhmät viikon yhdelle suomen kielen tunnille jaettiin siten, että omaan ryhmääni tulivat vain nämä kolme tuen tarvitсияa ja luokanopettajat jakoivat lopun ryhmän puoliksi. Pääsimme tekemään näiden kolmen oppilaan kanssa täysin toisenlaisia lukemisen ja kirjoittamisen harjoituksia kuin isomman ryhmän kanssa olisi ollut mahdollista tehdä. Pitkähkön intensiivijakson jälkeen saimme viettää koko luokan kanssa lukujuhlia sen kunniaksi, että kaikki olivat saavuttaneet lukutaidon!

Sari Sulkunen,

apulaisprofessori, kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Kuva: Pertti Snellman

Suorittavassa työssä tarvitaan ammatillista monilukutaitoa

Tässä artikkelissa tarkastellaan suorittavassa työssä tarvittavia tekstitaitoja. Millaisia tekstejä ja toimintaa tekstien kanssa fyysisen ja manuaalisen työn tekijä tarvitsee työssään? Esimerkkinä käytetään rakennusala. Artikkelissa esitetään, että ammatillisen monilukutaidon käsite auttaa tekemään näkyväksi eri alojen tekstitoimintaa laaja-alaisesti. Monilukutaito tuo esille yhtäältä työn vaatimuksia ja toisaalta myös työntekijöiden vahvuuksia ja osaamista ammattiryhmissä, joista usein puhutaan tekstitaitojen puutteiden näkökulmasta.

Kieli on osa lähes kaikkea ihmisten välistä toimintaa, ja se on keskeinen myös ammatillisissa yhteisöissä, joissa kielenkäyttö, tekstit ja tavat toimia tekstien kanssa vaihtelevat alakohtaisesti (Moje 2015). Työssä kohtaamme monenlaisia tekstejä ja toimimme niiden kanssa eri tavoin. Samalla ylläpidämme ja kehitämme tekstitaitojamme, joita ovat muun muassa luku- ja kirjoitustaidot.

Kansainvälisissä aikuistutkimuksissa on kerätty tietoa siitä, kuinka usein ja millaisia tekstejä aikuiset työssään lukevat ja kirjoittavat. Kyselytulosten mukaan kaikissa ammateissa ja työtehtävissä tekstitoiminnalla ei ole yhtä suurta roolia. Johtamis- ja asiantuntijatehtävissä luetaan ja kirjoitetaan suhteellisesti eniten erilaisia tekstejä, ja myös toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät lukevat ja kirjoittavat verraten taajaan osana työtään. Sen sijaan suorittavassa työssä – kuten tehdastyössä, rakennustyössä ja siivoustyössä – luetaan ja laaditaan erilaisia tekstejä muita ammattiryhmiä vähemmän, ja näissä ammateissa myös tekstitaidot ovat keskimäärin asiantuntijoita sekä toimisto- ja palvelutyöntekijöitä heikommat. (Buddeberg ym. 2020; Sulkunen, Nissinen & Malin 2021). Tällaisten tutkimustulosten pohjalta on syntynyt käsitys asiantuntija- sekä toimisto- ja palvelutehtävistä teksti- ja tietotyönä ja suorittavasta työstä fyysisenä työnä, jossa kielellä ja teksteillä on vain vähäinen rooli. Näissä tutkimuksissa tekstitaidot nähdään funktionaalisina kirjoitettujen

tekstien lukutaitoina, joita voidaan mitata täsmällisesti ja arvioida määrällisesti (Burgess & Hamilton 2011). Vaikka tällaiset kyselytutkimukset antavat arvokasta tietoa tekstitaidoista ja tekstitoiminnasta yleisellä tasolla, niissä ei kerätä kovin tarkkaa tietoa eri ammattien tekstikäytännöistä.

Suorittavan työn tekstitaidoista ja -toiminnasta on ylipäättään verraten vähän tutkimusta, erityisesti Suomessa. Yhdysvalloissa on tutkittu tehdastyöntekijöiden (Belfiore ym. 2004), remontointiurakoitsijan (Gaskill 2014) ja palomiesten (Amidon 2014) tekstitoimintaa ja viestintää. Lisäksi Ruotsissa on tutkittu muun muassa kirvesmiesten ja rekka-auton kuljettajien tekstitoimintaa (Karls-son 2009). Näissä tutkimuksissa tekstitaitoja on lähestytty alakohtaisina ja tilanteisina käytännöinä. Tulokset ovat osoittaneet, että suorittavaan työhön sisältyy paljon monenlaista tekstitoimintaa ja sen määrä on lisääntynyt. Tämän taustalla ovat globaalit työelämän ilmiöt: esimerkiksi laadunhallinta ja työturvallisuusstandardit edellyttävät työn vaiheiden ja prosessien tarkkaa dokumentointia (Belfiore ym. 2004; Karlsson 2009). Tämä edellyttää tekstitaitojen lisäksi paikallisen kielen hallintaa, joskaan kaikissa suorittavan työn tehtävissä kielitaito ei ole välttämätön, kuten tehdas- ja siivoustyössä (tehdastyöstä Piller & Lising 2014: siivoustyöstä Strömmer 2017). Sen sijaan esimerkiksi rakennustyössä tarvitaan paikallisen kielen osaamista (Holmes & Woodhams 2013; Lilja & Ta-

paninen 2019). Koska moni kielen oppija työllistyy suorittaviin työntekijäammattiteihin, toisen kielen oppimisen tutkimus on enenevässä määrin kohdistunut kielenkäyttöön näissä ammateissa (esim. Strömmer 2017). Aihetta tutkitaan muun muassa Työelämässä tarvittavien toisen kielen resurssien rakentuminen -hankkeessa (Minna Suni, Jyväskylän yliopisto) sekä Kansainvälistyvä rakennustyö ja paikalliset kielikäytänteet -hankkeessa (Niina Lilja, Tampereen yliopisto).

Näkökulmana ammatillinen monilukutaito

Tekstitoiminta nähdään nykyään monimuotoisena eivätkä tekstit suorittavassa työssäkään ole vain kielellisiä. Digitaalisen teknologian yleistyminen on muuttanut toimintaympäristöjä ja tekstimaismaa kaikkialla, myös työelämässä: Viestimme ja rakennamme merkityksiä paitsi kielen – tai useiden kielten ja kielimuotojen – avulla, myös hyödyntäen muita merkitysresursseja, kuten kuvia, ääntä, videoita ja eleitä (Bezemer & Kress 2016). Teksti- ja taitokäsitys on laajentunut, ja luku- ja kirjoitustaidon sijasta tarvitsemme monilukutaitoa. Tämä on lähtökohtana Kansallisessa lukutaitostrategiassa, jossa monilukutaito määritellään taitona ”lukea, ymmärtää ja tulkita sekä kirjoittaa ja tuottaa monimuotoisia tekstejä erilaisissa ympäristöissä ja erilaisin välinein” (Opetushallitus 2021, 10). Yhtenä lukutaitostrategian tavoitteena on tunnustaa monilukutaidon merkitys työelämätautona (mts. 28).

Kun tarkastellaan työn monimuotoista tekstitoimintaa, voidaan puhua ammatillisesta monilukutaidosta. Ammatillisen monilukutaidon viitekehyksessä kielenkäyttö ja tekstitoiminta nähdään työyhteisön tavoitteisiin ja työtehtäviin kietoutuvina monikielisinä ja monimuotoisina käytänteinä (Anstey & Bull 2018; Moje 2015). Työyhteisön ensisijaisena tavoitteena on ammatillisten tehtävien suorittaminen, ja tehtävät ja siten myös kielenkäyttö, tekstit ja niiden kanssa toimiminen

vaihtelevat alasta, yhteisöstä ja tilanteesta toiseen. Vaikka toimija on usein yksilö, alan tekstikäytänteet yhdistävät työyhteisön jäseniä, muotoutuvat heidän keskinäisissä suhteissaan sekä heijastavat ja rakentavat työyhteisön valtasuhteita, arvostuksia ja ammatillisia identiteettejä. (Baynham & Prinsloo 2009.) Ammatillisen monilukutaidon käytänteet määrittyvätkin yhteisöllisesti.

Ammatillisen monilukutaidon kehityksessä olennaista on tunnistaa työn tekstien monimodaalisuus: vaikka perinteinen luku- ja kirjoitustaitokin sisältävät monilukutaitoon, tulkitsemme ja tuotamme merkityksiä, joita rakennetaan useilla eri tavoilla, ei vain kielellisesti. Suorittavan työn rutiineihin voi liittyä monenlaista merkitystyötä, jota ei tiedosteta tai tunnisteta työn kannalta olennaiseksi osaamiseksi. Erityisesti digitaalisissa ympäristöissä on helppo yhdistää vaikkapa kirjoitettua kieltä ja videokuvaa samaan tekstiin, ja fyysiseen työhön kietoutuu myös kehollista ja materiaalista toimintaa (esim. meluisassa tilanteessa elehtimistä, osoittamista ja tehtävän konkreettista mallintamista). Lisäksi monet työyhteisöt ja tekstikäytänteet ovat monikielisiä: tämä tarkoittaa useiden kielten limittäistä käyttämistä mutta myös alakohtaisen kielen käyttöä. (Anstey & Bull 2018). Alakohtainen kieli näkyy erityisesti sanastossa: talotekniikan alalla *kannakoidaan* ja keittiössä kokit *tekevät misoja*. Alan kielen käyttö on osa ammatillista monilukutaitoa ja kertoo ammattiyhteisöön sosiaalistumisesta.

Rakennusalan ammatillinen monilukutaito

Rakennusala on ammatillisen monilukutaidon kannalta kiinnostava, sillä se on yksi riskialtteimmista toimialoista Suomessa (Tiikkaja ym. 2020). Työmailla on käytössä erilaisia monimodaalisia tekstejä ja materiaalia, joilla viestitään työturvallisuskäytänteistä työntekijöille. Lisäksi esimerkiksi talonrakennustyömaiden päivittäinen arki muodostaa kielenkäytön ja tekstitoiminnan kannalta

haastavan ympäristön. Melu ja siltä suojautuminen haittaavat suullista viestintää (Tiikkaja ym. 2020), ja työntekijöiden vaihtelevat kielitaustat haastavat kielellistä viestintää ja edellyttävät vaihtoehtoisia tapoja viestiä työtehtävistä ja työturvallisuudesta (Kraft 2019). Usein kielenkäyttöön yhdistyykin sangen materiaalisia tapoja ilmaista merkityksiä (Lilja & Tapaninen 2019).

Lisäksi verkostomainen ja ketjuuntunut työ (Rubery 2015) hankaloittaa viestintää ja tiedonkulkua (ali)urakoitsijoiden välillä. Tällaisessa työssä työtehtävistä ja työturvallisuuskäytänteistä viestimiseen ja niistä neuvottelemiseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota, sillä työntekijät vaihtuvat eivätkä kaikki tunne toisiaan. Rakennustyössä ohjeiden ymmärtäminen ja työturvallisuuskäytänteistä viestiminen onkin tärkeää, mikä korostaa paikallisen kielen hallintaa (Holmes & Woodhams 2013; Lilja & Tapaninen 2019).

Ammatillisen monilukutaidon vaatimukset näkyvät myös Rakennusliiton osaamistarvekyselyn tuloksissa (Rakennusliitto 2021). Liitto kartoitti tammikuussa 2021 jäsentensä osaamistarpeita kyselyllä, johon vastasi yli 2000 rakennusalan työntekijää. Heiltä kysyttiin, millaista osaamista työntekijä tarvitsee, jotta suoriutuisi paremmin työssään tai jotta parantaisi työllistymis- ja etenemismahdollisuuksiaan. Ammatilliseen monilukutaitoon sisältyvistä osaamisalueista eniten mainintoja saivat työssä vaadittavat digitaidot. Monet vastaajat kokivat lisäksi, että rakennuspiirustusten lukemisessa, viestintä- ja vuorovaikutustaidoissa ja kielitaidoissa olisi kohennettavaa. Nämä taidot ovat olennaisia monissa rakennusalan työn tilanteissa. Esimerkiksi LVI-asentajien työpäivään saattaa kuulua viemärin kuvaus, johon sisältyy monenlaista kielenkäyttöä, vuorovaikutusta ja tekstitoimintaa, ja sangen usein digitaalisissa ympäristöissä: Työtehtävästä sovitaan WhatsApp-ryhmässä, ja sitä suunnitellaan kuvauspaikalla talon rakennepiirustuksia tutkien. Kuvauksen jälkeen laaditaan raportti, johon kirjataan tehty löydök-

set, merkitään ne talon pohjapiirustukseen ja liitetään mukaan kuvattu video. Raportin sisällöstä neuvotellaan yhdessä ja sovitaan, kuka koostaa ja lähettää raportin tilaajalle. (Opetushallitus 2021.) Kyselyn tuloksissa mainittuja taitoja tarvitaan työtehtävien tekemisessä onnistuneesti, joten ne ovat olennainen osa ammatin vaatimaa osaamista.

Myös rakennusosalalla tekstikäytänteet kietoutuvat työelämän globaaleihin ilmiöihin, kuten laatu- ja turvallisuusstandardien täyttämiseen ja dokumentointiin, ja osin jopa määrittävät näiden kautta (Karlsson 2009). Tämä voi jättää työntekijöille rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa tekstitoimintaan. Jos organisaatiossa ja työmaalla on matala hierarkia, työntekijät voivat soveltaa sovittuja tekstitoiminnan tapoja oman harkintansa mukaan.

Monilukutaito jatkuvan oppimisen avaintaitona ja kohteena

Ammatillinen monilukutaito kiinnittyy työn tavoitteisiin ja tehtäviin, mutta monilukutaito liittyy lisäksi moniin geneerisiin työelämä- ja tulevaisuustaitoihin, kuten oppimisen strategioihin ja kriittiseen ajatteluun (Opetushallitus 2019). Monilukutaito antaakin valmiuksia päivittää osaamista ja kouluttautua uudelleen. Se on siis jatkuvan oppimisen avaintaito (Euroopan neuvosto 2018). Samalla monilukutaito on elinikäisen ja jatkuvan oppimisen kohde, sillä digitaaliset ympäristöt, tekstimaisema ja niiden edellyttämät taidot muuttuvat kaiken aikaa, niin työssä kuin muillakin elämänaloilla.

Ammatillisen monilukutaidon oppiminen alkaa ammatillisessa koulutuksessa ja jatkuu työssä. Jo työelämässä olevien työntekijöiden osaamisen kehittäminen edellyttää uusia toimintamalleja, sillä monella heistä on huonoja kokemuksia koulumaisesta oppimisesta, aikuiskoulutukseen osallistuminen on muita vähäisempää ja varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten suorittavan työn tekijät saavat työssään sangen vähän koulutusta (Korkeamä-

ki 2021; OECD 2020). Näillä työntekijöillä ei siis ole mahdollisuuksia eikä motivaatiota ylläpitää ja päivittää osaamistaan muodollisen aikuiskoulutuksen tarjonnan kautta. Sen sijaan epämuodollinen jatkuva oppiminen työyhteisössä voi tarjota mielekkäitä, työtehtäviin kiinnittyviä ja vertaistukea hyödyntäviä lähestymistapoja, joiden on todettu tuottavan hyviä tuloksia oman osaamisen kehittämisessä erityisesti toisen asteen koulutuksen suorittaneilla ja myös ikääntyvillä työntekijöillä (Harackiewicz ym. 2015; OECD 2020). Kansallisessa lukutaitostrategiasakin painotetaan työntekijöiden monilukutaidon kehittymistä osana jatkuvaa oppimista ja työuraa (Opetushallitus 2021, 29).

Teksti- ja tekstitaitokäsitysten laajeneminen monilukutaidoksi tekee näkyväksi tekstitoiminnan monimuotoisuutta. Tämä auttaa tarkastelemaan kriittisesti käsityksiä tietyistä ammateista sekä ammattilaisista ja heidän osaamisestaan: Kun kuva suorittavan työn monimuotoisista tekstikäytännöistä tarkentuu emmekä enää näe suorittavan työn tekijöitä tekstitaitopuutteiden ja sukupuoliyleistysten kautta, keskustelu tekstitaitojen kehittämisestä on nykyistä realistisempaa. Tämä tukee lukutaitostrategian ja muiden kansallisten aloitteiden toimeenpanoa. Mikä tärkeintä, työntekijöiden osallisuus työyhteisössä ja minäpystyvyys vahvistuvat, kun työntekijät itsekin tulevat tietoiseksi työhönsä sisältyvästä monimuotoisesta kielenkäytöstä ja tekstitoiminnasta sekä osaamisestaan.

Lähteet:

Amidon, T. R. 2014. Firefighters' Multimodal Literacy Practices. Väitöstutkimus. University of Rhode Island.

Anstey, M. & Bull, G. 2018. Foundations of multiliteracies. Reading, writing and talking in the 21st century. Routledge.

Baynham M., Prinsloo M. 2009. Introduction: The Future of Literacy Studies. Teoksessa M. Baynham & M. Prinsloo (toim.) The Future of Literacy Studies. Palgrave Macmillan.

Belfiore, M.E., Defoe, T., Folinsbee, S., Hunter, J. & Jackson, N. (toim.) 2004. Reading Work: Literacies in the New Workplace. Lawrence Erlbaum Associates.

Bezemer, J. & Kress, G. 2016. Multimodality, Learning and Communication: A Social Semiotic Frame. Routledge.

Buddeberg, K., Dutz, G., Grotlüschen, A., Heilmann, L., & Stammer, C. 2020. Low literacy in Germany: Results from the second Ger-

man literacy survey. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults 11 (1), 127–143.

Burgess, A. & Hamilton, M. 2011. Back to the Future? Functional Literacy and the New Skills Agenda. Discussion paper. Saatavissa: https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/66608/1/Functional_Literacy_Discussion_Paper_AB_MH.pdf [Viitauspäivä 17.2.2023]

Gaskill, J. 2015. The Writing on the Wall: Examining the Literacy Practices of Home Renovation Work. Väitöstutkimus. University of Central Florida.

Harackiewicz, J.M., Canning, E.A., Tibbetts, Y., Priniski, S.J., & Hyde, J.S. 2015. Closing Achievement Gaps with a Utility-Value Intervention: Disentangling Race and Social Class. Journal of Personality and Social Psychology 111 (5), 745–765. <https://doi.org/10.1037/pspp0000075>

Holmes & Woodhams 2013. Building interaction: The role of talk in joining a community of practice. Discourse and Communication 7, 275–298.

Kansainvälistyvä rakennustyö ja paikalliset kielikäytännöt. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://projects.tuni.fi/glo-io/> [Viitauspäivä: 16.2.2023.]

Karlsson, Anna-Malin 2009. Positioned by reading and writing: Literacy practices, roles, and genres in common occupations. Written communication 26 (1), 53–76.

Korkeamäki, J. 2019. Lukivaikeus aikuisuudessa ja tuen muodot. Teoksessa M. Takala & L. Kairaluoma (toim.) Lukivaikeudesta lukitukseen. Helsinki: Gaudeamus, 239–254.

Kraft, K. 2019. Language policies and linguistic competence: new speakers in the Norwegian construction industry. Language Policy 18, 573–591.

Lilja, N. & Tapaninen, T. 2019. Suomen kielen käyttämisen ja oppimisen mahdollisuudet ammatillisen oppilaitoksen rakennusalan vuorovaikutustilanteissa. Puhe ja kieli 39 (1), 69–98.

Moje, E. B. 2015. Doing and teaching disciplinary literacy with adolescent learners: A social and cultural enterprise. Harvard Educational Review 85 (2), 254–279.

OECD 2020. Continuous Learning in Working Life in Finland, Getting Skills Right. Pariisi: OECD Publishing.

Opetushallitus 2019. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakkointifoorumin ensimmäisiä ennakkointituloksia. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2021. Kansallinen lukutaitostrategia 2030. Helsinki: Opetushallitus.

Piller, I. & Lising, L. 2014. Language, employment and settlement: Temporary meat workers in Australia. Multilingua: Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication 33, 35–59.

Rakennusliitto 2021. Koulutustarvekartoitus Rakennusliiton jäsenille 2021. Rakennusliitto, Koulutus- ja urapalvelut.

Rubery, J. 2015. Change at work: feminisation, flexibilisation, fragmentation and financialisation. Employee Relations 37 (6), 633–644.

Strömmer, M. 2017. Mahdollisuuksien rajoissa. Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto.

Sulkunen, S., Nissinen, K. & Malin, A. 2021. The role of informal learning in adults' literacy proficiency. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults 12 (2), 207–222.

Tapaturmavakuutuskeskus 2019. Työtapaturmat 2009–2018. Tilastojulkaisu. Julkaistu 18.12.2019. Saatavissa: <https://indd.adobe.com/view/baa94c89-d2b1-4fa3-b10c-f421c41208a4> [Viitauspäivä 20.12.2022].

Tiikkaja, M., Puro, V., Heikkilä, T., Kannisto, H., Lantto, E., Lukander, K., Nykänen, M., Räsänen, T., Simpura, F. ja Uusitalo, J. 2020. Modernia turvallisuusoppimista rakennusallalle. MoSaC-tutkimushankkeen loppuraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.

Työelämässä tarvittavien toisen kielen resurssien rakentuminen. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://buildingblocksresearch.com/> [Viitauspäivä: 16.2.2023].

Kielikukon toimituskunta

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi

Toimituskunnan jäsenet

Juli-Anna Aerila
julaer@utu.fi

Jan Hellgren
jan.hellgren@abo.fi

Vuokko Kaartinen
vuokkokaartinen@gmail.com

Heli Ketovuori
heli.ketovuori@gmail.com

Annakaisa Lehtonen
annakaisa.a.lehtonen@gmail.com

Aija Lund
aija.lund@gmail.com

Miina Orell
miina.orell@gmail.com

FinRAn johtokunta 2023

Puheenjohtaja | Ordförande | Chairperson
Ann-Sofie Selin

Varapuheenjohtaja | Viceordförande | Vice-chair
Sari Sulkunen

varajäsen Heli Ketovuori

Taloudenhoitaja | Kassör | Treasurer
Pehr-Olof Rönholm

Sihteeri | Sekreterare | Secretary
Jan Hellgren

varajäsen Pehr-Olof Rönholm

Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board

Juli-Anna Aerila

Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board

Ina Härmälä

varajäsen Tiina-Maija Kaarlela

Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board

Vuokko Kaartinen

Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board

Merja Kauppinen

varajäsen Miina Orell

Sposti: etunimi.sukunimi@finrainfo.fi

Kansi ja ulkoasu Susan Johnsson
Taitto Painosalama Oy

Painosalama Oy, Turku 2022
ISSN 0780-0940

Saat Kielikukon liittymällä jäseneksi tai tilaamalla sen!

FinRAn jäsenmaksu on 39 euroa.

Opiskelija- ja seniorijäsenmaksu on 18 euroa.

Kielikukon tilaushinta on 40 euroa.

Jäseneksi voit liittyä ja lehden voit tilata osoitteessa finrainfo@gmail.com.
www.finrainfo.fi

Tykkää Facebookissa FinRA (Finnish Reading Association)

KIELIKUKKO

Mediakortti 2023

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.

TOIMITUS

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi
puh. +358 40 762 9559

TEKNISET TIEDOT

Lehden koko: B5 (176 x 250 mm)
Painosmäärä: 300 kpl
Painopinta: 156 x 178 mm
Palstaleveys: 2 x 75,5 mm

Aineisto sähköisessä muodossa, ilmoitukset: pdf.
Kuvat .jpg- tai .tiff-muodossa.

PAINOPAIKKA

Kirjapaino Painosalama Oy
Tykistökatu 4 A
20520 TURKU
puh. 02 241 0105

LEHDEN TILAUSHINTA

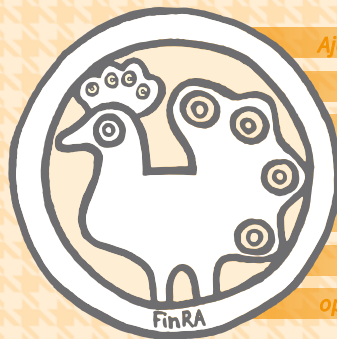
Vuosikerta (4 numeroa) 40 euroa

LEHDEN TILAUSOSOITE

finrainfo@gmail.com

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytännöistä.

Finnish Reading Association • 1/2023

Tässä numerossa mm.:

Opettajat kertovat lukemis- ja kirjoittamiskäytännöistään
Kouluvierailut kirjailijoiden silmin
Digitaaliset tekstitaidot ovat lasten perusoikeus
Kielivirta-hanke esittelee kieliluokkien toiminnan kehittämistä

AINEISTOAIKATAULU 2023

Nro	Aineisto	Postitus
1	1.2.	viikolla 10
2	1.4.	viikolla 19
3	1.8.	viikolla 35
4	15.10.	viikolla 49

ILMOITUSHINNAT € (ALV 0 %)

Koko.....	m/v.....	4-värisenä aukeama	250 €.....	310 €
1/1	164 €.....	188 €		
1/2	95 €.....	125 €		
1/8	45 €.....	68 €		

ILMOITUSKOOT

	Leveys x korkeus
1/1 s.....	170 x 256 mm
1/2 s. vaaka	170 x 126 mm
1/2 s. pysty	85 x 256 mm
1/4 s. vaaka	170 x 70 mm
1/4 s. pysty	80 x 125 mm
1/8 s. vaaka	170 x 40 mm
1/8 s. pysty	40 x 256 mm

PANKKI

Osuuspankki FI20 5800 1320 0633 49

Kielikukko

Kirjoittajakutsu Kielikukon 44. vuosikertaan

Kielikukko on FinRAn (Finnish Reading Associationin) julkaisema lehti, jonka tavoitteena on kertoa ajankohtaisesta lukemisen, kirjoittamisen ja oppimisen tutkimuksesta sekä hyvistä opetuskäytännöistä. Kielikukossa julkaistaan artikkeleita, kuvauksia opetuskokeiluista, puheenvuoroja, haastatteluja ja kirja-arvioita.

Kuluvana vuonna Kielikukko tarjoaa mielenkiintoista luettavaa opettajan lukijuudesta sekä meneillään olevasta Lukupesä-hankkeesta, jossa kehitellään mukavia lukupaikkoja ja kirjallisuutta varhaiskasvatukseen ja kouluun. Lisäksi käsitellään muun muassa oppimisen tukea sekä esitellään monipuolisesti Suomessa tehtävää lukutaitotyötä. Pysy siis mukana vuonna 2023!

Otamme mielellämme vastaan ehdotuksia artikkeleista. Materiaalin jättö- ja lehden julkaisuaikataulut löytyvät Kielikukon mediakortista lehden takakannen sisäsivulta. Artikkeliehdotukset ja itse artikkelit toimitetaan lehden päätoimittajalle osoitteella sari.sulkunen@finrainfo.fi.

Kirjoitusohjeet löytyvät FinRAn verkkosivuilta.
www.finrainfo.fi/kielikukko/kirjoittajaohjeet/

Iloksi ja opiksi

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.